

ΕΡΕΥΝΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Δημιουργική και
ασφαλής χρήση του
διαδικτύου από νέους
και νέες έως 18 ετών

Πανελλαδική εμπειρική έρευνα σε
μαθητές/μαθήτριες γυμνασίων και λυκείων

Καταγραφή-διερεύνηση
στοιχείων και απόψεων 12 αρμόδιων φορέων
& υπηρεσιών

Υπεύθυνοι έρευνας:
Γιάννης Κατερέλος, Πολυδεύκης Παπαδόπουλος

Ιντερνέτ: Δημιουργική και ασφαλής χρήση του διαδικτύου από νέους & νέες έως 18 ετών

Πρόλογος

Η έρευνα, η παρακολούθηση και η μελέτη των εξελίξεων στην οπτικοακουστική βιομηχανία, αποτελεί βασική αποστολή του Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων (Ι.Ο.Μ.) από τη δημιουργία του έως σήμερα. Το Ινστιτούτο επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στα οπτικοακουστικά και, πλέον, ψηφιακά μέσα: ραδιόφωνο, τηλεόραση, κινηματογράφο, διαδίκτυο. Η μελέτη της σχέσης αυτών των μέσων ειδικότερα με τους νέους έχει ορισθεί ως καθήκον και προτεραιότητα του Ι.Ο.Μ.

Στα πλαίσια αυτά το Ινστιτούτο διεξήγαγε την κύρια έρευνά του για την περίοδο 2006-2007 πάνω στο θέμα των σχέσεων που διαμορφώνουν οι νέοι με το διαδίκτυο από τη στοιχειώδη εκπαίδευση μέχρι την ηλικία των 18 ετών με τίτλο «Ασφαλής & Δημιουργική Ασχολία των Νέων (18-) με το Internet». Οι λόγοι για την επιλογή αυτή ήταν: α) η έλλειψη επαρκών στοιχείων για τη σχέση των νέων της σχολικής ηλικίας με το διαδίκτυο, β) η σημασία που έχει προσλάβει διεθνώς το θέμα της «ασφάλειας στον Κυβερνοχώρο» και η επίγνωση που πρέπει να δημιουργηθεί σε παιδιά, εκπαιδευτικούς, γονείς χωρίς φοβίες και αρνητικές αντιδράσεις λόγω άγνοιας, γ) η αναζήτηση τρόπων για περισσότερο δημιουργική ασχολία των νέων με την Κοινωνία των Πληροφοριών στα πλαίσια των σχολικών τους καθηκόντων και γενικότερα.

Η όλη μελέτη περιέλαβε: Πρώτον, εμπειρική έρευνα σε αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητών/μαθητριών Γυμνασίων και Λυκείων απ' όλη την Ελλάδα, καθώς και γονέων και εκπαιδευτικών τους. Δεύτερον, καταγραφή των απόψεων 12 φορέων της χώρας που είναι αρμόδιοι για τη διαχείριση/αντιμετώπιση πλευρών του εν λόγω θέματος. Οι φορείς αυτοί ήταν: 1) το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο (ΠΣΔ), 2) το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ), 3) το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΚΕΕ), 4) η ΚΕΜΕΤΕ-ΟΛΜΕ, 5) το Ινστιτούτο Παιδαγωγικών Ερευνών & Μελετών-ΔΟΕ, 6) η Ανωτάτη Συνομοσπονδία Γονέων & Κηδεμόνων Ελλάδας (Α.Σ.Γ.Μ.Ε.), 7) η ΟΤΕΝΕΤ, 8) η Forthnet, 9) η Ελληνική Ένωση Χρηστών Internet, 10) το Δίκτυο SafeNet, 11) ο Κόμβος s@ferinternet, 12) Η Ελληνική Αστυνομία-Υπηρεσίες Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος.

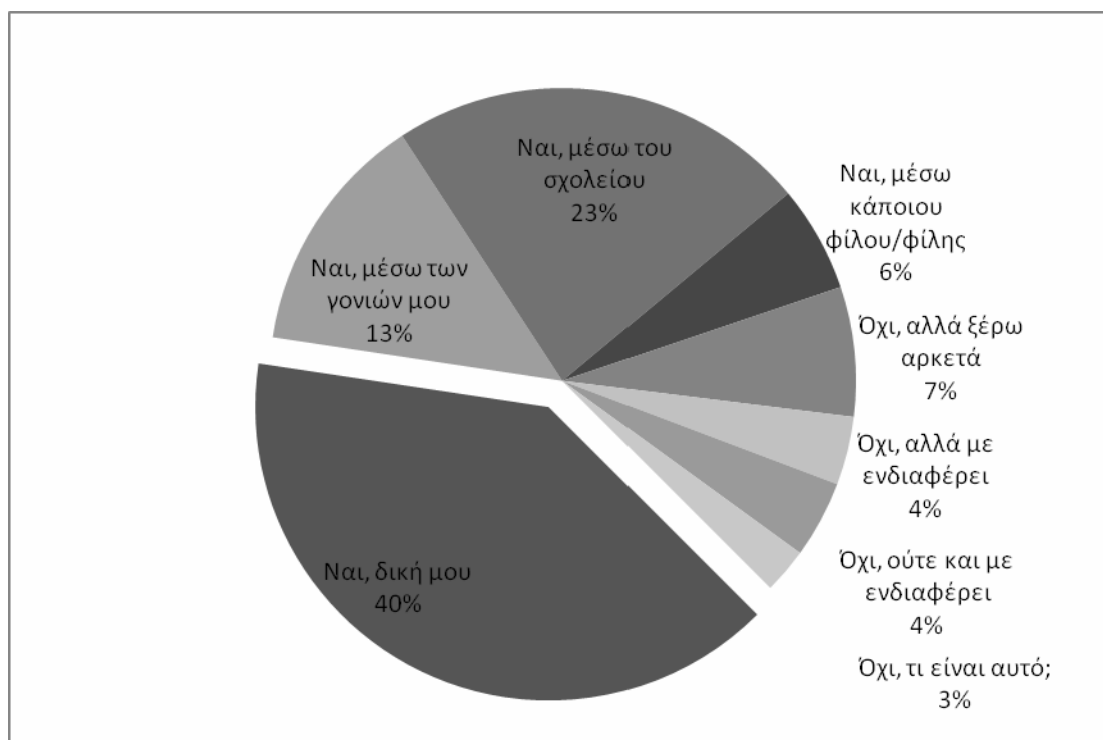
Η έρευνα διενεργήθηκε από τους κ. κ. Γιάννη Κατερέλο, Αναπλ. Καθηγητή Παντείου Πανεπιστημίου και Πολυδεύκη Παπαδόπουλο, Κοινωνιολόγο-Δημοσιογράφο, με τη συνεργασία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και έχοντας τεθεί υπό την αιγίδα της τότε υπουργού κας Μαριέττας Γιαννάκου.

Το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων ευχαριστεί όλα τα πρόσωπα και τους φορείς που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της έρευνας, της οποίας ουσιαστικός στόχος ήταν να διερευνηθούν και να προωθηθούν τρόποι ώστε τα παιδιά και οι νέοι σχολικής ηλικίας της χώρας μας να κάνουν δημιουργική αλλά και ασφαλή χρήση του Ιντερνέτ, είτε στα πλαίσια των σχολικών καθηκόντων τους, είτε στον ελεύθερο χρόνο τους.

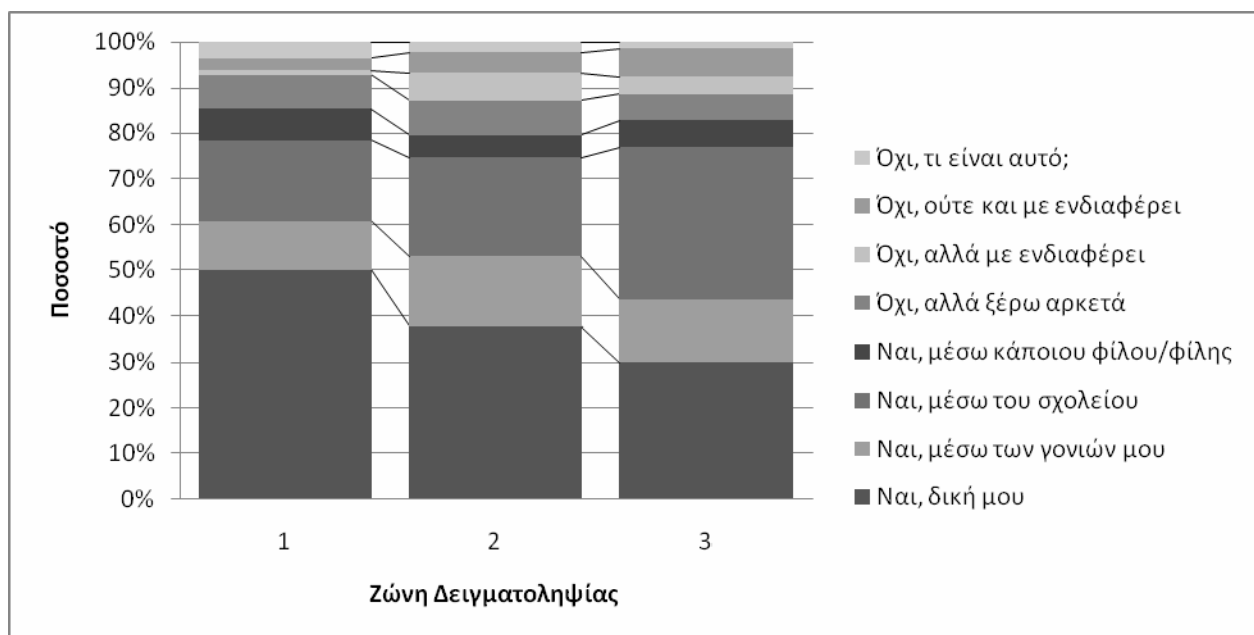
Α' ΜΕΡΟΣ:
Πανελλαδική Εμπειρική έρευνα σε
μαθητές/μαθήτριες Γυμνασίων και
Λυκείων

Σύνοψη συμπερασμάτων

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΝΤΕΡΝΕΤ

Σχήμα 1: Η πρόσβαση στο Ιντερνέτ από τους μαθητές / μαθήτριες.

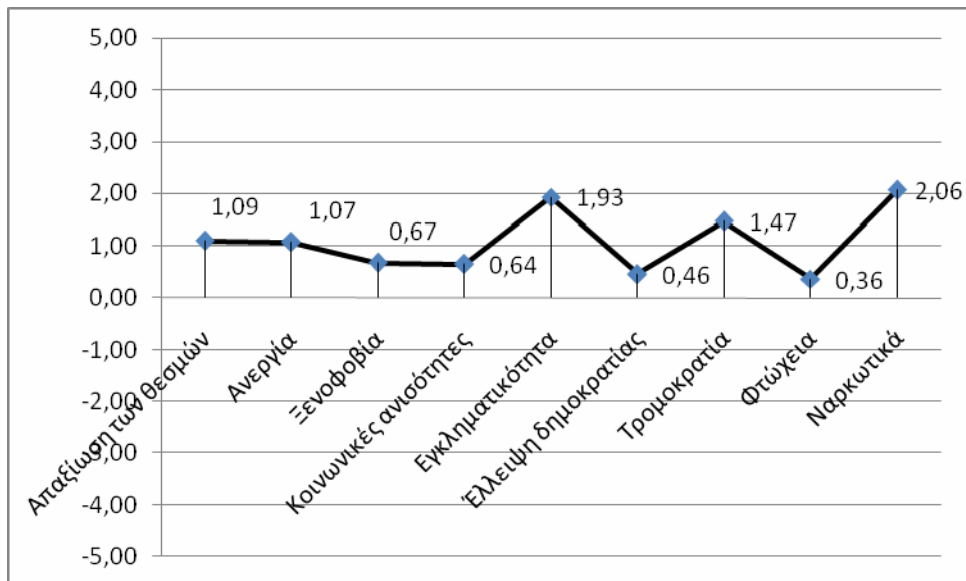
Σχήμα 2: Η πρόσβαση στο Ιντερνέτ ανάλογα με την Ζώνη Δειγματοληψίας.

- *Ο ρόλος του σχολείου αναδεικνύεται ως προς την παροχή πρόσβασης στο Ιντερνέτ ενώ προμοδοτείται ιδιαίτερα στην Ζώνη 3 όπου φαίνεται να εξισορροπεί την έλλειψη υποδομών (σελ. 9,11). Ωστόσο, το Ιντερνέτ δεν έχει συνδυαστεί με την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση τουλάχιστον στην πιο επίσημη μορφή της, το σχολείο: παρουσιάζονται ως περιφερειακά στοιχεία οι λέξεις: «αγορές», «μόρφωση», «σχολείο», «ανθρώπινο στοιχείο» και «οικονομικό» (σελ.23).*

		Ζώνη δειγματοληψίας		
		Ζώνη 1 % Ζώνη δειγματοληψίας	Ζώνη 2 % Ζώνη δειγματοληψίας	Ζώνη 3 % Ζώνη δειγματοληψίας
Έχεις πρόσβαση στο Ιντερνέτ;	Ναι, δική μου	50.0%	37.7%	29.9%
	Ναι, μέσω των γονιών μου	10.8%	15.3%	13.7%
	Ναι, μέσω του σχολείου	17.7%	21.6%	33.3%
	Ναι, μέσω κάποιου φίλου/φίλης	6.9%	4.9%	5.8%
	Όχι, αλλά ξέρω αρκετά	7.4%	7.6%	5.8%
	Όχι, αλλά με ενδιαφέρει	1.0%	6.0%	3.8%
	Όχι, ούτε και με ενδιαφέρει	2.6%	4.5%	6.2%
	Όχι, τι είναι αυτό;	3.6%	2.3%	1.4%
Σύνολο		100.0%	100.0%	100.0%

**Πίνακας 1: Η πρόσβαση στο Ιντερνέτ ανάλογα με την Ζώνη
Δειγματοληψίας (Ποσοστά). $\chi^2=64.66$ $p<0.01$**

- Το Ιντερνέτ θεωρείται το πιο δημοφιλές μέσο μετά την αδιαμφισβήτητη πρωτιά της τηλεόρασης. Ως Μέσο Επικοινωνίας είναι συνυφασμένο με την ταχύτητα απόκρισης, την ακρίβεια της ενημέρωσης αλλά και την ποικιλία που προσφέρει ενώ θεωρείται επίσης πρώτο ως προς τις πολιτισμικές ανησυχίες (σελ. 13). Ωστόσο, παρατηρούμε σχετικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με τα κριτήρια ζώνης δειγματοληψίας και την βαθμίδα εκπαίδευσης. Ειδικότερα, οι Ζώνες 2 και 3 προσδίδουν στο Ιντερνέτ περισσότερη αξιοπιστία απ' ότι οι μαθητές της Ζώνης 1, οι οποίοι πριμοδοτούν τηλεόραση και εφημερίδες ενώ οι μαθητές του Γενικού Λυκείου φαίνεται να θεωρούν το Ιντερνέτ ως το πιο αξιόπιστο Μέσο Επικοινωνίας.
- Οι διαφυλικές διαφορές που σημειώνονται – σημαντικές ή λιγότερο σημαντικές – καταδεικνύουν μάλλον μια αποστασιοποίηση των κοριτσιών από το Ιντερνέτ. Του προσδίδουν μάλλον έναν εργαλειακό ρόλο, στέκονται περισσότερο κριτικά και δύσπιστα ως προς τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις της χρήσης του σε σημείο που να διστάζουν να κάνουν ακόμη και χρήση των δυνατοτήτων του. Αναλυτικότερα, μέσα από την έρευνα, σημειώθηκε πως τα αγόρια υπερτερούν σε αριθμό τόσο ως προς την δυνατότητα πρόσβασης όσο και ως προς την επιθυμία πρόσβασης (σελ. 13). Τα κορίτσια αντίθετα, είναι πιο δύσπιστα απέναντι στο Ιντερνέτ, το κατηγορούν περισσότερο από τα αγόρια ότι τείνει να οξύνει κάποια κοινωνικά προβλήματα όπως ναρκωτικά, εγκληματικότητα και τρομοκρατία (σελ.18) ενώ θεωρούν ως πιο υπαρκτό τον κίνδυνο πρόσληψης της φαντασιακής διάστασης ως πραγματικής. Παράλληλα, φαίνεται να φοβούνται περισσότερο από τα αγόρια «μια ρήξη του κοινωνικού ιστού», αφενός χαρακτηρίζοντας -σε μεγαλύτερο βαθμό απ'ότι τα αγόρια- ως αντικοινωνική συμπεριφορά την υπερβολική ενασχόληση με το Ιντερνέτ αφετέρου διασφαλίζοντας την οικογενειακή συνεκτικότητα (μεταξύ γονέων και παιδιών) αποδίδοντας λιγότερη σημασία στο χάσμα των γενεών ως υπεύθυνο παράγοντα για την διαφωνία των γονιών τους σχετικά με την χρήση ή την κατάχρηση του Ιντερνέτ. Επίσης, τα κορίτσια σε σχέση με τα αγόρια, αναπτύσσουν σημαντικά λιγότερα θετικά συναισθήματα όσον αφορά την ενασχόλησή τους στο Ιντερνέτ (σελ.17). Τέλος, σημαντικό για την ασφάλειά τους φαίνεται να είναι ότι χαρακτηρίζουν λιγότερο ως μεγαλοφυείς τους Hackers (σελ.21) ενώ θεωρούν ως πιο υπαρκτό τον κίνδυνο που προκύπτει από την φαντασιακή διάσταση του Ιντερνέτ (κίνδυνος «βύθισης» στην εικονική πραγματικότητα).

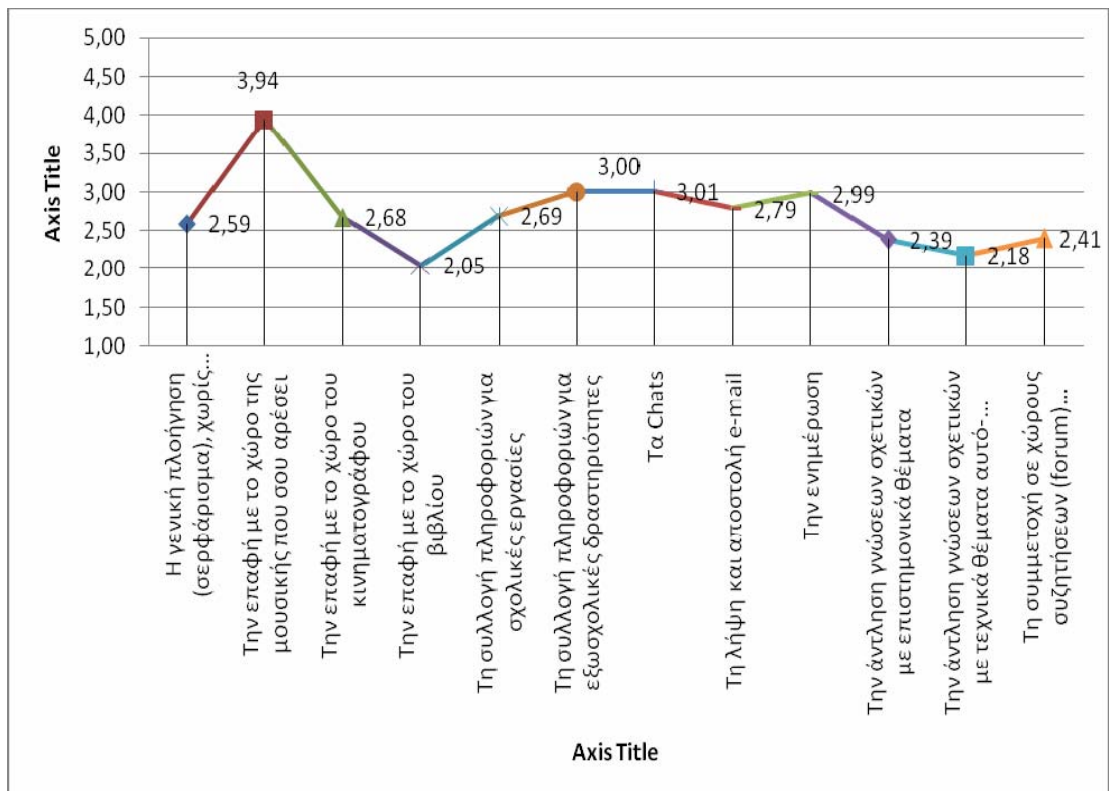

Σχήμα 3: Ο βαθμός συσχέτισης αλλά και το πρόσημο της «διάδοσης του Ιντερνέτ» με κοινωνικά προβλήματα. (Μέσοι όροι).

- Ο ορισμός του Ιντερνέτ, όπως προκύπτει από την έρευνα, ως ένα επικοινωνιακό κανάλι διασκέδασης και αλληλεπίδρασης της νέας γενιάς φαίνεται να συγκλίνει με την φανταστική διάσταση που προσλαμβάνει το Ιντερνέτ για τους μαθητές: προσλαμβάνεται ως ένας χώρος όπου υπάρχει λεκτική αλληλεπίδραση, όπου οι άνθρωποι είναι κυρίως ότι θα ήθελαν και όχι ότι είναι, συνεπώς η πραγματική ατομική υπόσταση φαίνεται να είναι απόυσα (ή ήσσονος σημασίας). Αν και οι μαθητές αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν βίαιες και μη αποδεκτές συμπεριφορές εξαιρετικά δυσάρεστες για τις οποίες αναμφίβολα υπάρχουν συνέπειες (ακόμα και ποινικές), το άτομο δεν φαίνεται να βάλλεται σοβαρά ως φυσική υπόσταση: το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από την απάντηση που έδωσαν οι μαθητές για τους Hackers. Ο Hacker φαίνεται να δρα ως κάποιος, πολύ έξυπνος, που στοχεύει σε απρόσωπους οργανισμούς («ενάντια στο σύστημα») ενώ δεν απειλεί μεμονωμένα άτομα.

Σχήμα 5: Οι ώρες απασχόλησης των μαθητών/μαθητριών στον Η/Υ (ποσοστά).

- Με κριτήριο την Δειγματοληπτική Ζώνη, συνοπτικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι όσο περισσότερο αστικοποιημένη είναι η περιοχή τόσο περισσότερο οι μαθητές θεωρούν το *Ιντερνέτ* ως δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου (σελ.28,30). Ενώ οι μαθητές/μαθήτριες της Ζώνης 3 κάνουν περισσότερη χρήση του για τις σχολικές εργασίες και γενικότερα ασχολούνται με δραστηριότητες οι οποίες εντάσσονται σ'ένα πλαίσιο self-education , οι μαθητές/μαθήτριες της Ζώνης 1 προτιμούν ιδιαίτερα τα chats, την χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και την συμμετοχή τους σε χώρους συζητήσεων. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύει ο βαθμός ικανοποίησης από διάφορους τομείς της δραστηριότητάς τους στο *Ιντερνέτ*: η μεγαλύτερη ικανοποίηση σχετικά με τις επιστημονικές γνώσεις τοποθετείται στα αστικά κέντρα της επαρχίας (Ζώνη 2) ενώ οι γνωριμίες με πρόσωπα ικανοποιούν περισσότερο τους μαθητές/μαθήτριες της Ζώνης 1.

Σχήμα 6: Πόσο σας αρέσουν οι παραπάνω δραστηριότητες όταν είστε στο διαδίκτυο – Προτιμήσεις των μαθητών/μαθητριών ως προς την απασχόληση τους στο *Ιντερνέτ* (μέσοι όροι – 1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

- Ένα σημείο που αξίζει να τονίσουμε ιδιαίτερα όσο αφορά τις διαφορές με κριτήριο την Δειγματοληπτική Ζώνη, είναι η «ακραιοποίηση» που παρατηρήσαμε στην συμπεριφορά των μαθητών της Ζώνης 3: αν και έχουν

μικρότερη πρόσβαση στο Ιντερνέτ από τους υπόλοιπους μαθητές, το μέγιστο της αδιάκοπης απασχόλησης τους στο Ιντερνέτ είναι μεγαλύτερο από αυτό της Δεύτερης Ζώνης.

- Επίσης, σημαντική διαπίστωση παρατηρείται σε σχέση με τις σχολικές βαθμίδες και την κατεύθυνση: όσο μεγαλώνει η βαθμίδα και αλλάζει η κατεύθυνση (από το Γυμνάσιο στο Γενικό Λύκειο και στο Τεχνικό Λύκειο) τόσο μειώνονται οι δραστηριότητες που αφορούν την αυτό-μόρφωση ενώ αυξάνεται η χρήση σε διαδικτυακές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου(σελ.28).
- Όσον αφορά τις προτιμήσεις των μαθητών τα «ψαχτήρια»-μηχανές αναζήτησης κυριαρχούν μακράν των υπολοίπων κατηγοριών (σελ. 27), ενώ τα διαδικτυακά παιχνίδια είναι αναμφισβήτητα αυτά που κερδίζουν ως αγαπημένη ενασχόληση, με τα παιχνίδια δράσης/ αλληλεπίδρασης να έχουν το προβάδισμα. Απεναντίας, τα παιχνίδια σκέψης (αμιγούς εγκεφαλικής δράσης) ή τα παιχνίδια αμιγούς αλληλεπίδρασης φαίνονται να είναι λιγότερο ζητούμενα(σελ.33).
- Το φύλο παραμένει ένας ισχυρός διαφοροποιητικός παράγοντας εφόσον τα αγόρια έχουν ένα μέσο όρο περίπου διπλάσιο στην μέγιστη διάρκεια απασχόλησης μπροστά σε Η/Υ απ' ότι τα κορίτσια (ο μέσος όρος αγοριών κυμαίνεται στις 7.15 ώρες ενώ ο μέσος όρος κοριτσιών στις 4.75 ώρες, σελ.24). Στο σημείο αυτό, η έρευνα φαίνεται να καταδεικνύει γνωστά «διαφυλικά στερεότυπα»: τα κορίτσια πριμοδοτούν τις πολιτισμικές τους ανησυχίες (μουσική, κινηματογράφος, βιβλία) ή και την σχολική τους επίδοση, ενώ τα αγόρια ασχολούνται περισσότερο με επιστημονικά-τεχνολογικά θέματα (σελ.32). Και ενώ τα αγόρια αντλούν ικανοποίηση από τα διαδικτυακά παιχνίδια (σελ.34) τα κορίτσια είναι περισσότερο ικανοποιημένα σε όλα τα άλλα, από την βοήθεια για τις σχολικές εργασίες, από την προσφερόμενη ενημέρωση και από τις... διαφημίσεις.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΙΝΤΕΡΝΕΤ

- Ένα γενικό συμπέρασμα ως προς την στάση των μαθητών απέναντι στους κινδύνους που ελλοχεύει η χρήση του Ιντερνέτ είναι πως, στην πλειονότητά τους, προστατεύονται από ριψοκίνδυνες πράξεις που θα μπορούσαν να τους φέρουν αντιμέτωπους με κοινωνικά ανεπιθύμητες συμπεριφορές, κοινωνική παθογένεια, αλλοιώσεις της συμπεριφοράς, ψυχική παθογένεια. *Ειδικότερα, διαπιστώσαμε ότι η πλειονότητα των μαθητών έχει γνώση της σημασίας αποστολής προσωπικών δεδομένων ή δηλωμένα έχει άγνοια συνεπώς αναπτύσσει μια καχύποπτη συμπεριφορά όταν της ζητούνται δεδομένα. Μόνο οι «ημιμαθείς» φάνηκαν πιο επιρρεπείς σε ριψοκίνδυνες πράξεις (σελ.38).*
- Ωστόσο, η αχίλλειος πτέρνα των μαθητών εντοπίστηκε σε ότι εκφράζει προϊόντα ιδεολογικής χροιάς, προτιμήσεις και πιστεύω: το Ιντερνέτ μοιάζει να

είναι για τους μαθητές ένα ελεύθερο βήμα που προσφέρεται για να πουν την γνώμη τους, αγνοώντας τους κινδύνους που ελλοχεύουν.

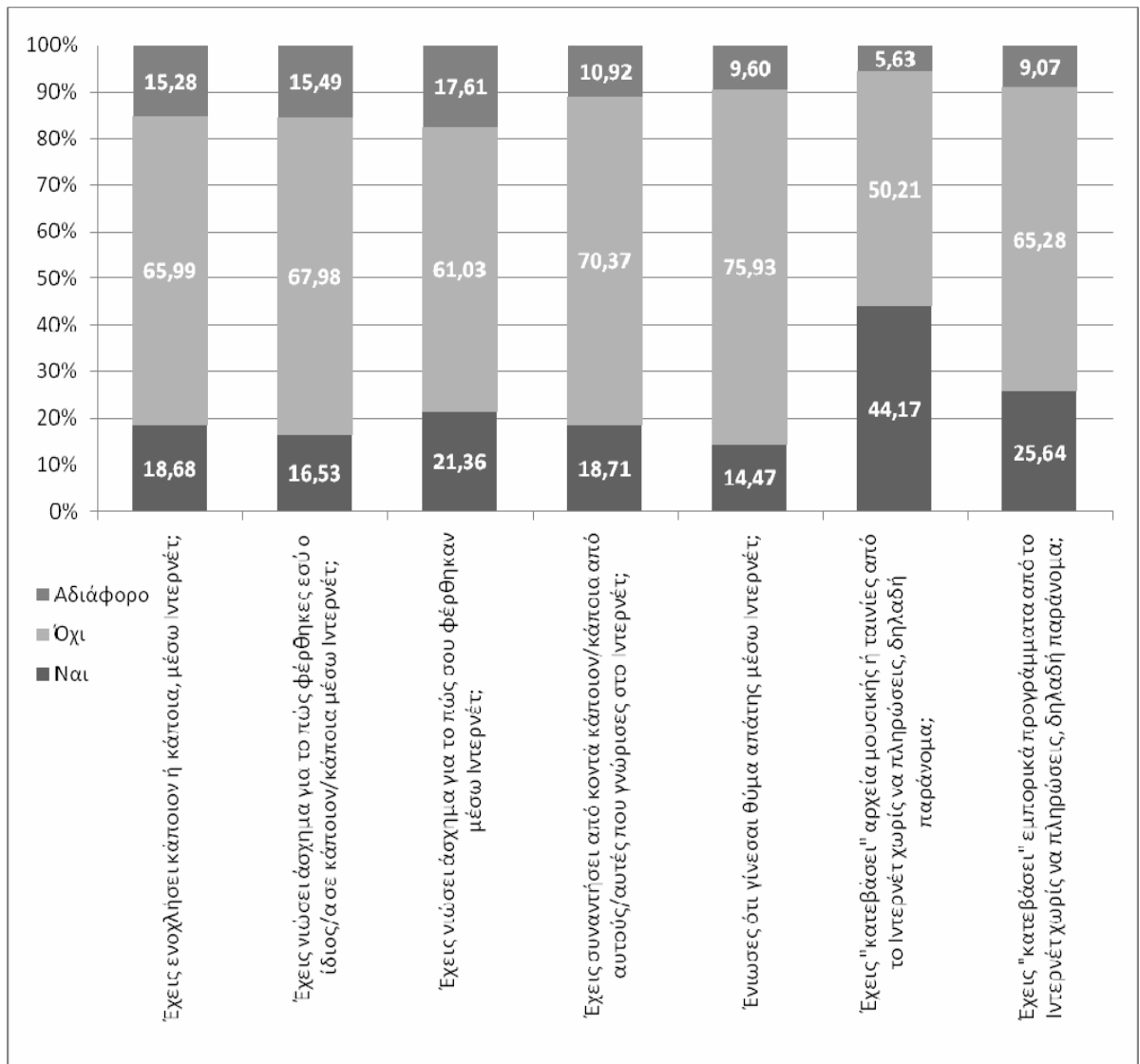
- Ως προς τον γνωμοδοτικό ρόλο των ενηλίκων, αν και η γνώμη των γονέων φαίνεται να είναι ελαφρά πιο ζητούμενη, δεν φαίνεται να παίζει ιδιαίτερο ρόλο σε ποιον απευθύνονται, εκπαιδευτικό ή γονέα: το συμπέρασμα είναι πως τα παιδιά είτε εμπιστεύονται και ζητούν γνώμη ενήλικα είτε δεν εμπιστεύονται κανέναν και δεν ζητούν καμιά γνώμη.

		Ζώνη δειγματοληψίας			X ²	p
		Ζώνη 1	Ζώνη 2	Ζώνη 3		
Στοιχεία της ταυτότητάς σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	87.26	89.05	83.37		NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	9.38	7.43	13.12		
	Αδιάφορο	3.36	3.52	3.50		
Δεδομένα για προτιμήσεις σου, τα πιστεύω σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	20.34	19.17	23.26		NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	47.19	52.76	51.70		
	Αδιάφορο	32.47	28.07	25.04		
Φωτογραφίες και Βίντεο που αφορούν εσένα ή άτομα του περιβάλλοντός σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	72.48	78.59	72.20		NS
	Χρειάζονται κάποια προστασία	20.52	15.56	20.92		
	Αδιάφορο	7.00	5.85	6.88		
Δεδομένα που αφορούν την οικογένειά σου;	Χρειάζονται πολύ προστασία	87.88	88.06	80.85	10.901	0.05
	Χρειάζονται κάποια προστασία	8.58	9.02	12.54		
	Αδιάφορο	3.54	2.91	6.61		
Οικονομικά και τραπεζικά στοιχεία των γονιών σου για να κάνεις αγορές, να πληρώσεις συνδρομές κλπ.	Χρειάζονται πολύ προστασία	91.24	88.00	80.74	20.321	0.01
	Χρειάζονται κάποια προστασία	4.80	8.58	11.86		
	Αδιάφορο	3.96	3.41	7.01		

Πίνακας 2: Προσλαμβανόμενη ανάγκη προστασίας σε «ευαίσθητα» δεδομένα από τους μαθητές/μαθήτριες ανάλογα με την Ζώνη Δειγματοληψίας (Ποσοστά – Δοκιμή Χ² – Με κόκκινο σημειώνονται οι στατιστικά σημαντικές διαφορές – NS: Στατιστικά μη-σημαντικό)

- Οι διαφορές που σημειώνονται ως προς την Ζώνη Δειγματοληψίας, φανερώνουν μια ιδιαίτερη συναίσθηση του κινδύνου που αναπτύσσουν οι μαθητές της τρίτης Ζώνης καθώς και μια ευαισθητοποίησή τους για την έλλειψη πληροφοριών. Επιζητούν σε υψηλότερο βαθμό ασφάλεια από τους μαθητές των άλλων ζωνών και επισημαίνουν την έλλειψη πληροφόρησης για την σημασία της αποστολής προσωπικών δεδομένων. Ζητούν επίσης συχνότερα την γνώμη ενηλίκων. Αντίθετα, στην Ζώνη 1 παρατηρήθηκαν οι περισσότερες συναντήσεις πρόσωπο με πρόσωπο από γνωριμίες μέσω Ιντερνέτ. Ωστόσο, στην Ζώνη 3 παρατηρήθηκαν και τα πιο χαμηλά υψηλά ποσοστά ανάγκης προστασίας προσωπικών οικονομικών δεδομένων (σελ.39, 44).
- Ως προς τις Διαφυλικές διαφορές παρατηρούμε χωρίς ιδιαίτερη έκπληξη (σύμφωνα με την καχυποψία που όπως προέκυψε από την έρευνα δείχνουν τα κορίτσια ως προς την χρήση του Ιντερνέτ) ότι τα κορίτσια δηλώνουν

περισσότερη έλλειψη πληροφόρησης για την σημασία και την αποστολή προσωπικών δεδομένων ενώ φαίνεται να επιζητούν υψηλότερο βαθμό ασφάλειας όπως και να ζητούν συχνότερα την γνώμη ενός ενήλικα.

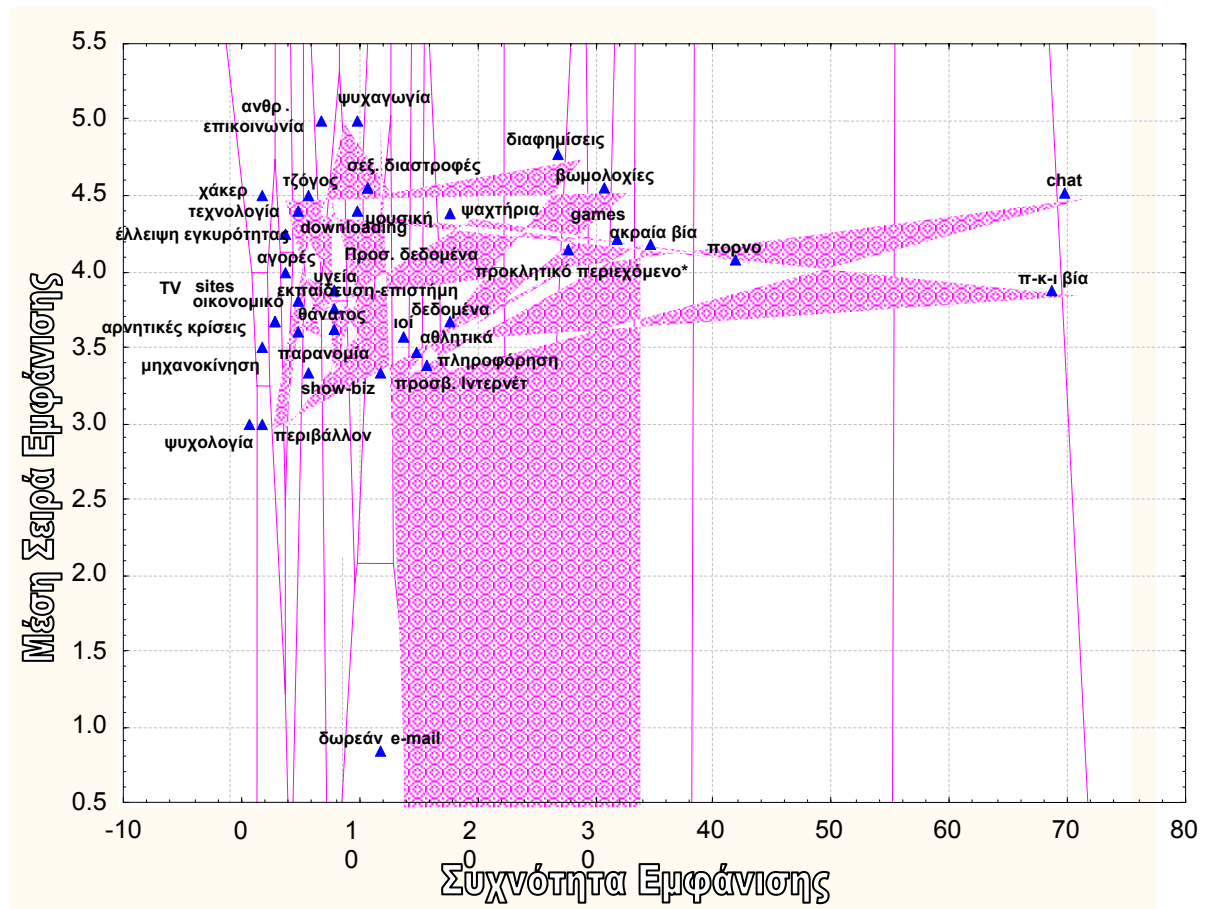
Σχήμα 7: Ρισοκίνδυνες καταστάσεις από μαθητές/μαθήτριες (Ποσοστά).

- Σχετικά με τις ρισοκίνδυνες συμπεριφορές που μπορεί να υιοθετήσουν οι μαθητές, συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι μαθητές/μαθήτριες δεν φαίνονται να υιοθετούν αποκλειστικά μια συγκεκριμένη ρισοκίνδυνη συμπεριφορά αλλά μάλλον μια γενικότερη τάση για ρισοκίνδυνες συμπεριφορές. Έτσι, ο μαθητής/μαθήτρια που ρισοκινδυνεύει τείνει να υιοθετεί το σύνολο των ρισοκίνδυνων συμπεριφορών¹: έχουν υπάρξει τόσο θύτες όσο και θύματα δυσάρεστων συμπεριφορών (σελ. 49).
- Ιδιαίτερα διακριτή ως προς τον βαθμό ασφάλειας των μαθητών και την ανάπτυξη ρισοκίνδυνων συμπεριφορών είναι η βαθμίδα/κατεύθυνση

¹ Μοιάζουν να... «παίρνουν τον κατήφορο»!

εκπαίδευσης: στο Τεχνικό Λύκειο διακρίνονται συχνότερα δυσαρέσκειες από συμπεριφορά ή παράνομη πράξη (σελ. 49)

- Το πιο ίσως αναπάντεχο αποτέλεσμα ως προς την διερεύνηση της ασφάλειας των μαθητών κατά την χρήση του Ιντερνέτ, είναι τα πρωτεία της πολιτικό-κοινωνικό-ιδεολογικής βίας στις ενοχλήσεις: θα περιμέναμε ίσως, σε συνάρτηση με τον ορισμό του Ιντερνέτ ως χώρου λεκτικής αλληλεπίδρασης να προκύψουν ενοχλήσεις ως αποτέλεσμα της κακής αλληλεπίδρασης μεταξύ χρηστών (είναι στη δεύτερη θέση). Ωστόσο, οι μαθητές είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε θέματα ρήξης κοινωνικού ιστού – περιθωριοποίηση, στιγματισμός, αποκλεισμός- ενδεχόμενο που αντιμετωπίζεται με απέχθεια και φόβο. Επίσης, ενοχλούνται κυρίως ψυχολογικά από ενοχλητικές πρακτικές τις οποίες θεωρούν ότι βιάλλουν την κοινωνική τους εικόνα (σελ.55).

Σχήμα 8: Αποτελέσματα ανάλυσης περιεχομένου «Ενόχληση στο Ιντερνέτ» ανάλογα με την συχνότητα εμφάνισης και την μέση σειρά εμφάνισης

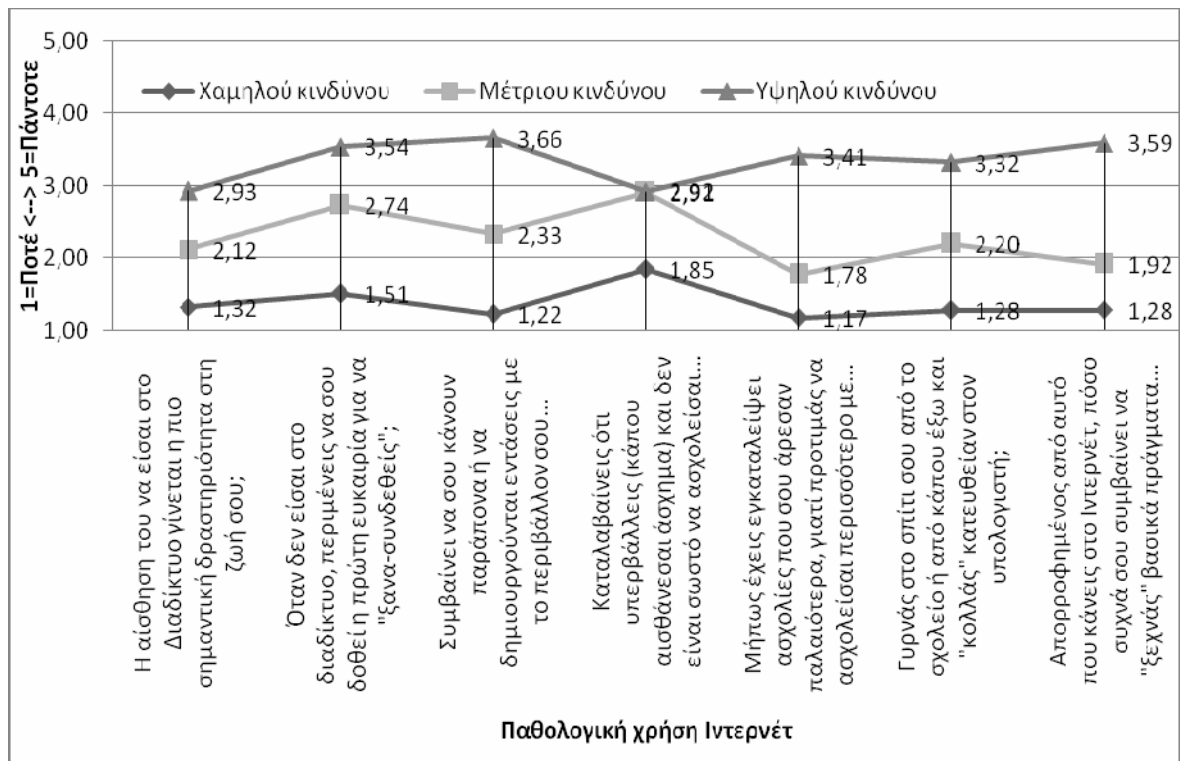
ΤΟ INTERNET, ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

- Συνοπτικά, η χρήση του *Ιντερνέτ* δεν φαίνεται να επηρεάζει καθόλου την σχολική επίδοση των μαθητών.
- Είναι ενδιαφέρον επίσης να σταθούμε στην επιλογή του *Ιντερνέτ* ως χώρο εργασίας: ο ένας στους τέσσερεις το βλέπει ως χώρο μελλοντικής εργασίας του.
- Εκτός του διαφυλικού στερεότυπου στο οποίο συχνά αναφερθήκαμε στην έρευνά, το οποίο θέλει τα κορίτσια να ασχολούνται με ανθρωπιστικές επιστήμες και επαγγέλματα που έχουν σχέση με αλληλοεπίδραση, μπορούμε παράλληλα να συμπεράνουμε ότι *βλέπουν το Ιντερνέτ περισσότερο ως μέσον παρά ως αντικείμενο προς εξερεύνηση, σε αντίθεση με τα αγόρια* (σελ. 57).

ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ INTERNET & Η ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

- Εκλαμβάνοντας το *Ιντερνέτ* ως αντικείμενο εθισμού προσπαθήσαμε να χαράξουμε το προφίλ του Παθολογικού Χρήστη *Ιντερνέτ* (ΠΧΙ) με κριτήριο την Ζώνη από την οποία προέρχεται, την βαθμίδα ή την κατεύθυνση καθώς και τα ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει. Περιγράψαμε ως παθολογική συμπεριφορά το γεγονός ότι η ενασχόλησή του με το *Ιντερνέτ* έχει φθάσει να είναι ανταγωνιστική ως προς άλλες δραστηριότητες που καλείται να αναπτύξει².
- Συνοπτικά παρατηρούμε ότι οι μαθητές/μαθήτριες «χαμηλού κινδύνου» είναι μάλλον κορίτσια, προερχόμενα από την Ζώνη 2 και φοιτούν στο Γυμνάσιο ενώ αντίθετα, οι μαθητές/μαθήτριες «υψηλού κινδύνου» είναι μάλλον αγόρια, από την Αθήνα-Πειραιά (Ζώνη 1) και φοιτούν στο Τεχνικό Λύκειο (σελ.60, 61). Ιδιαίτερα σημαντικές διαφορές παρουσιάζονται όσον αφορά το φύλο των ερωτούμενων: τα αγόρια παρουσιάζουν υπερδιπλάσιο ποσοστό «υψηλού κινδύνου». Επιπροσθέτως, η ομάδα μέτριου κινδύνου φαίνεται να απαρτίζεται κατά το πλείστον από μαθητές Λυκείου της τρίτης Ζώνης ανεξαρτήτως του φύλου τους.

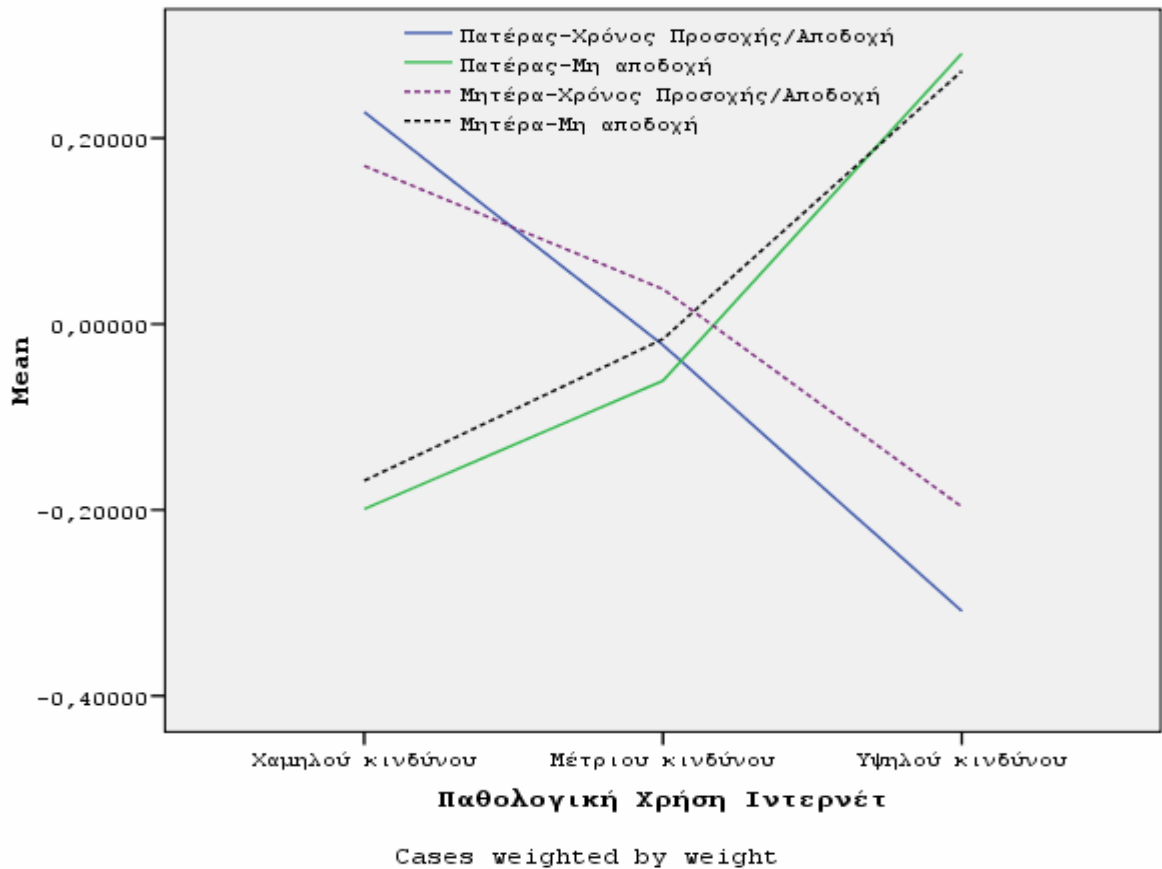
² Ακόμα και το να ξεχνά.. να φάει ή να κοιμηθεί.

Σχήμα 9: Οι τρεις ομάδες διαβάθμισης ρίσκου σχετικά με την παθολογική χρήση Ιντερνέτ (μέσοι όροι)

- Ανάμεσα στα χαρακτηριστικά που διακρίνουν ιδιαίτερα τους μαθητές που ανήκουν στην ομάδα «υψηλού κινδύνου» σε σχέση με τους μαθητές που ανήκουν στις άλλες ομάδες, φαίνεται να είναι όχι τόσο η διαφορά στην καθημερινή τους ενασχόληση με Η/Υ ή το Ιντερνέτ, αλλά *το μέγιστο που έχουν ασχοληθεί αδιάκοπα: ως προς το μέγιστο οι διαφορές είναι υπερδιπλάσιες!* (σελ.63)
- Το κοινωνιο-ψυχολογικό προφίλ των μαθητών/μαθητριών έτσι όπως διαγράφεται μέσα από την έρευνα ανάλογα με τη διαβάθμιση ρίσκου ΠΧΙ: *Η ομάδα που χαρακτηρίζεται ως «υψηλού κινδύνου» τείνει να εκλαμβάνει το μέσο ως μήνυμα, πράγμα που φαίνεται να συμβαίνει πολύ λιγότερο με τις υπόλοιπες ομάδες. Ασχολείται κυρίως με παιχνίδια, chat, γνωριμίες. Οι μαθητές που ανήκουν στην ομάδα αυτή, είναι πιο επιρρεπείς στα διαδικτυακά παιχνίδια και κυρίως στα παιχνίδια μάχης τα οποία είναι και τα πιο βίαια, τα πιο αμφισβητούμενα και τα πιο εθιστικά (σημαντική παρατήρηση: τα παιδιά φαίνονται όλα, αδιακρίτως, να ενδιαφέρονται για τα παιχνίδια περιπέτειας). Είναι οι πιο ικανοποιημένοι από το Ιντερνέτ, οι πιο επιρρεπείς στην σύγχυση εικονικής πραγματικότητας και πραγματικότητας, οι πιο απερίσκεπτοι ως προς συχνότητα αποστολής προσωπικών δεδομένων ή την ανάγκη προστασίας τους. Γενικότερα έχουν την μεγαλύτερη τάση να υιοθετούν ριψοκίνδυνες συμπεριφορές- οι μισοί έχουν κάνει γνωριμίες μέσω Ιντερνέτ και έχουν συναντήσει τα πρόσωπα εκτός δικτύου ενώ παράλληλα ζητούν λιγότερο από τους υπόλοιπους μαθητές την γνώμη των γονιών τους. Συμπερασματικά, θα*

λέγαμε ότι έχουν περισσότερο την τάση να βυθίζονται σε μια εικονική πραγματικότητα (σελ. 66, 67).

Σχήμα 10: Οι παραγοντικοί δείκτες των σχέσεων με τους γονείς και διαβάθμιση ρίσκου ΠΧΙ (Μέσοι όροι, παρουσιάζονται μόνον οι παραγοντικοί που έχουν στατιστικά σημαντική διαφορά).

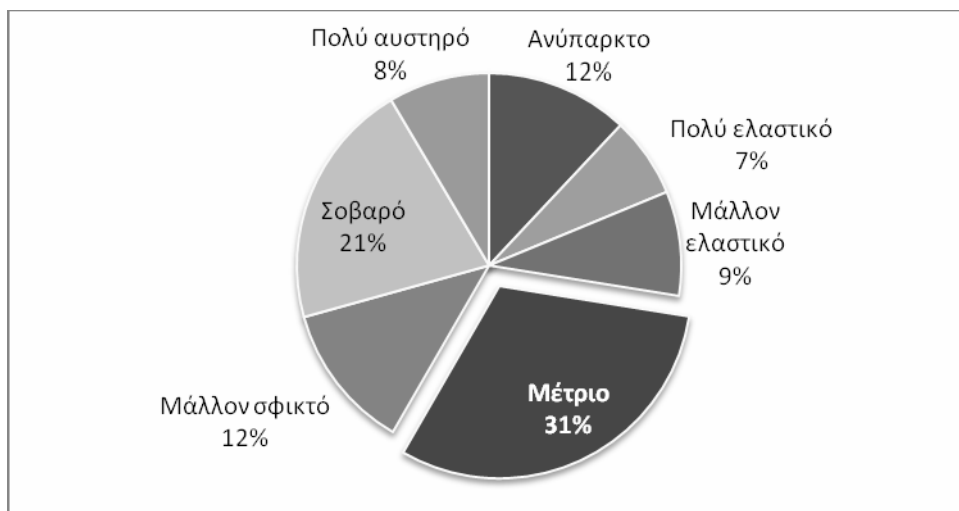
- Η ποιότητα σχέσεων ανάμεσα στους γονείς και τους μαθητές αναδείχθηκε ως ένας ενδιαφέρον παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη στις στρατηγικές αντιμετώπισης (σελ.76). Εντοπίσαμε ότι η ποιότητα σχέσεων ανάμεσα στους γονείς και τους μαθητές που ανήκουν στην Ομάδα υψηλού κινδύνου, ότι είναι σαφώς χειρότερη σε σχέση με τις ομάδες μέτριου και χαμηλού κινδύνου. Ωστόσο δεν διακρίναμε αιτιώδεις σχέσεις: ενώ οι ίδιοι οι μαθητές θεωρούν ότι δεν υπάρχουν επιπτώσεις στην σχολική επίδοσή τους από την ενασχόλησή τους στο Ιντερνέτ, «κατανοούν» ότι οι γονείς τους «ανησυχούν» γι' αυτό (σελ.71). Συνεπώς, η όποια διατάραξη των σχέσεων – έλλειψη προσοχής, κατανόησης και χρόνου εκ μέρους των γονέων – θα μπορούσε να αποδοθεί στην δυσαρέσκεια των γονέων σχετικά με την υπερβολική τους ενασχόληση με το Ιντερνέτ.

ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- Η έρευνά μας στοχεύει να καταδείξει την γνώμη των μαθητών καθώς επίσης και την βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ γονέα και μαθητή όπως επίσης μαθητή και εκπαιδευτικού. Συνεπώς, μέσα από μια μαθητοκεντρική προσέγγιση, σκοπός μας είναι να καθορίσουμε την σύγκλιση και την απόκλιση της άποψης που έχουν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί ως προς την γνώμη που εκφράζουν οι μαθητές.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

- Μια πρώτη επισήμανση σχετικά με στάση των Γονέων έναντι στην χρήση Η/Υ από τα παιδιά τους, αφορά την χρήση του Η/Υ και του διαδικτύου από τους ίδιους: *συνδέουν την χρήση περισσότερο με τις γνώσεις που έχουν και λιγότερο με την ανάγκη και την προσδοκώμενη υπηρεσία (σελ.81, 82)*. Οι μισοί περίπου από τους ερωτηθέντες δήλωσαν ότι δεν χρησιμοποιούν Ιντερνέτ λόγω έλλειψης γνώσεων, *ωστόσο θα ήθελαν να μπορούσαν*.
- Ο ρόλος των γονέων ως προς την βοήθεια που προσφέρουν και τον έλεγχο που εξασκούν παρουσιάζεται ως αρκετά ισχυρός (κυρίως στην Ζώνη 1) παρά την αδυναμία γνώσης: πάνω περίπου από τους μισούς ερωτηθέντες πιστεύουν ότι καταφέρνουν πάραυτα να εξασκούν έλεγχο στα παιδιά τους (σελ.85). *Όσο πιο ενημερωμένοι είναι τόσο περισσότερο θεωρούν ότι εξασκούν έλεγχο και βοηθούν τα παιδιά τους για την χρήση του Ιντερνέτ*. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι εάν αυξηθεί η ενημέρωση των γονέων, θα υπάρξει βελτίωση στον έλεγχο που ασκείται από αυτούς (σελ.86).
- Ο ρόλος των εκπαιδευτικών όπως τον αντιλαμβάνονται οι γονείς παρουσιάζεται ως πιο ενισχυμένος από τον δικό τους σε σχέση με την παροχή βοήθειας ως προς την χρήση και την ασφάλεια αλλά όχι αρκετά ισχυρός ώστε να θεωρήσουν ότι τα παιδιά τους είναι ασφαλή. Η γνώμη των γονέων διαφοροποιείται σημαντικά σε σχέση με την βαθμίδα/κατεύθυνση της εκπαίδευσης: οι γονείς των παιδιών των Τεχνικών Λυκείων θεωρούν ότι τα παιδιά τους λαμβάνουν περισσότερη βοήθεια από τους εκπαιδευτικούς απ'ότι θεωρούν οι γονείς των άλλων βαθμίδων για τα παιδιά τους.
- Μια καθοριστική μεταβλητή που εμφανίζεται είναι το εισόδημα και η κοινωνικο-οικονομική κατηγορία στην οποία ανήκουν οι οικογένειες: *Η καλύτερη εικόνα διαχείρισης και χρήσης του Ιντερνέτ έρχεται από την μεσαία-ανώτερη κατηγορία, τόσο όσο αφορά την θετική αντιμετώπισή του όσο και την παροχή βοήθειας και την άσκηση ελέγχου (σελ.90)*.

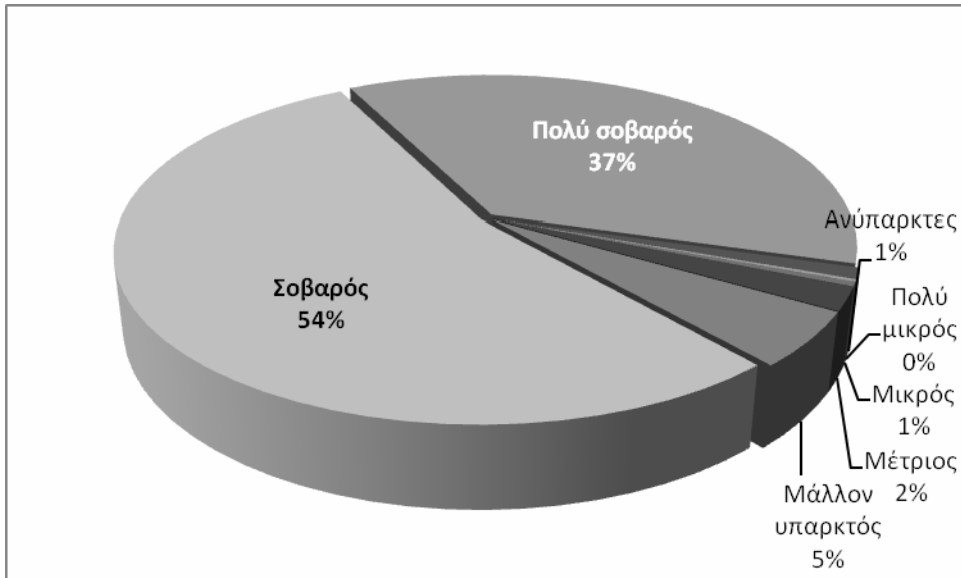

Σχήμα 11: Πως θα χαρακτηρίζατε τον έλεγχο που ασκείτε στα παιδιά σε σχέση με το Ιντερνέτ;

- Μια δεύτερη σημαντική επισήμανση που συνδέεται με τις παραπάνω προτάσεις είναι η φοβική αντίδραση που αναπτύσσουν έναντι ενός μέσου που δεν γνωρίζουν, δεν κατανοούν και συνεπώς δεν ελέγχουν. Οι ανεπαρκείς γνώσεις τους συνοδεύονται από με αυξημένη αίσθηση απειλής: 7 στους 10 γονείς ανησυχούν για την κακή χρήση του Ιντερνέτ (σελ.83). Οι δύο αυτές επισημάνσεις, συνεπικουρούμενες από την δήλωση των γονέων ότι θεωρούν στην πλειονότητά τους (περίπου 8 στους 10 γονείς) το Ιντερνέτ γενικότερα χρησιμότητα ως εργαλείο (σελ.80) και ειδικότερα ως απαραίτητο –αν και για αδιευκρίνιστο λόγο- εφόδιο για την μόρφωση των παιδιών τους (σελ.83), οδηγούν στο συμπέρασμα ότι *οι γονείς διστάζουν να προτρέψουν τα παιδιά να ασχοληθούν με το συγκεκριμένο μέσο επικοινωνίας λόγω της αυξημένης αίσθησης απειλής*. Η ενημέρωση γονέων και μαθητών θα οδηγούσε σε μια πιο ασφαλή συμπεριφορά και χρήση και συνεπώς θα επέτρεπε στους μαθητές μια πιο ευρεία χρήση του Ιντερνέτ.

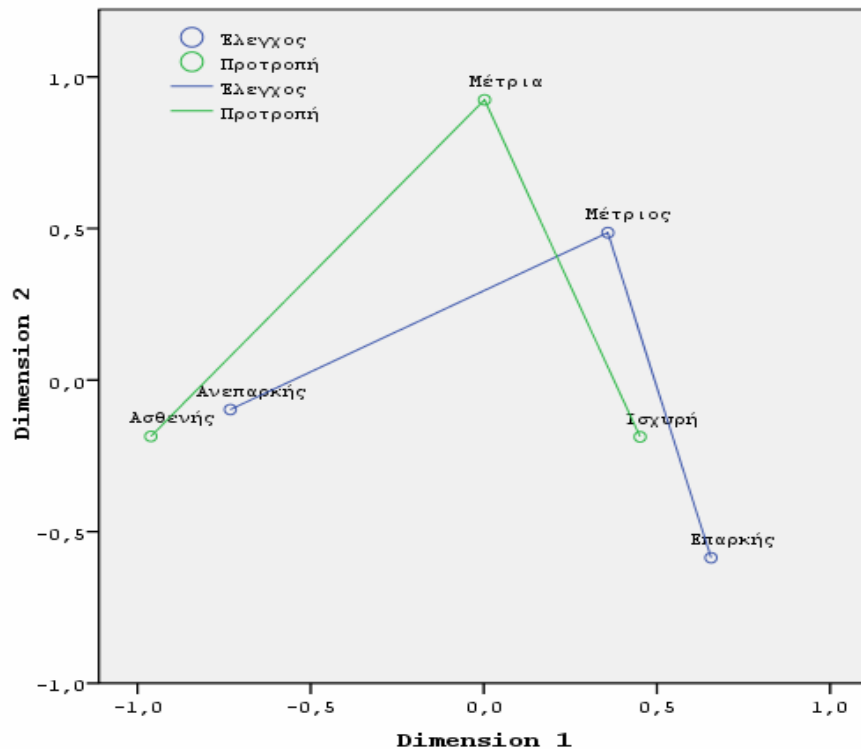
ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- Πρέπει να σημειωθεί ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους γονείς ότι το Ιντερνέτ είναι απαραίτητο: σαφώς, η ευαισθητοποίηση σε σχέση με τις νέες τεχνολογίες είναι περισσότερη στους εκπαιδευτικούς συνεπώς, διαθέτουν περισσότερες γνώσεις. Έχουν ιδιαίτερα θετική γνώμη για την σύνδεση χρήσης Ιντερνέτ και Εκπαίδευσης ενώ δηλώνουν ότι θα ήθελαν να συνδεθούν περισσότερο σχολεία με το διαδίκτυο.
- Όμως και στις γνώσεις που αφορούν θέματα ασφάλειας στο Ιντερνέτ, οι εκπαιδευτικοί αναδίδουν μια εικόνα καλύτερη από αυτή των γονέων (σελ.92, 93). Ωστόσο το σχετικό υψηλό ποσοστό ανεπάρκειας γνώσεων (41% των ερωτηθέντων) φανερώνει έλλειμμα στην συνεισφορά τους ως προς την παροχή καθοδήγησης.

Σχήμα 12: Ο κίνδυνος κακής χρήσης του Ιντερνέτ είναι...

- Ο ρόλος των εκπαιδευτικών ως προς την παροχή βοήθειας για μια ασφαλή χρήση του Ιντερνέτ διαφοροποιείται από αυτόν των γονέων: εμφανίζονται σχεδόν το ίδιο μέτρια επαρκείς ως προς την ασφάλεια και τον έλεγχο (σε ποσοστό 76%) αλλά είναι πολύ περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σε σχέση με την κακή χρήση του Ιντερνέτ: το 91% δηλώνει ότι ο κίνδυνος κακής χρήσης είναι από «σοβαρός» έως «πολύ σοβαρός».
- Ο θεσμός του σχολείου εμφανίζεται να συνεισφέρει ελαφρώς περισσότερο ως προς μια σωστή χρήση του Ιντερνέτ από τους μαθητές από ότι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ως πρόσωπα (σελ.95. 96).

Σχήμα 13: Ανάλυση Αντιστοιχιών στον βαθμό ελέγχου σχετικά με την ασφάλεια στο Ιντερνέτ και την προτροπή για την χρήση του Ιντερνέτ σε εκπαιδευτικά πλαίσια.

- Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών προκύπτει όμως μια αντινομία: *αν και ιδιαίτερα επιθυμητό ως εργαλείο εκπαίδευσης, το Ιντερνέτ μοιάζει να είναι σχεδόν ένα φοβικό αντικείμενο για τους εκπαιδευτικούς.* Ενώ το κύριο βάρος των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι προτρέπει «αρκετά» έως «πάρα πολύ» (57,5%) τους μαθητές στο να το χρησιμοποιούν, ταυτόχρονα, είναι κάτι το οποίο φοβούνται ενώ, συνολικά, δείχνουν αδυναμία να το ελέγξουν στιβαρά (σελ. 97). Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι εκπαιδευτικοί συνδέουν στενά τον έλεγχο που ασκούν στους μαθητές με την προτροπή χρήσης του Ιντερνέτ. Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι η οποιαδήποτε στρατηγική ενίσχυσης της χρήσης του Ιντερνέτ από τους μαθητές/μαθήτριες, περνά αναγκαστικά από το προσλαμβανόμενο επίπεδο ελέγχου που έχουν οι εκπαιδευτικοί ως προς την χρήση του.

ΜΑΘΗΤΕΣ-ΓΟΝΕΙΣ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- Οι απαντήσεις των γονέων και των εκπαιδευτικών σχετικά με την υποθετική γνώμη και συμπεριφορά των παιδιών/μαθητών σε σχέση με το Ιντερνέτ φαίνονται να κινούνται με βάση δύο συγκεκριμένους άξονες: *οι μεν γονείς έχουν την τάση να υποτιμούν την απήχηση του Ιντερνέτ, οι δε εκπαιδευτικοί να την υπερτιμούν.*
- Συνοπτικά, η εικόνα που έχουν οι εκπαιδευτικοί για τους μαθητές τους σε σχέση με την ενασχόλησή τους με το Ιντερνέτ συνάδει περισσότερο με μια μεγαλύτερη τάση για ρισοκίνδυνες συμπεριφορές απ'ότι δηλώνουν τα ίδια τα παιδιά. Αντίθετα, εκείνη των γονέων διακρίνεται από μια μικρότερη τάση για ρισοκίνδυνες συμπεριφορές απ'ότι αναπτύσσουν τα ίδια τα παιδιά κατά δήλωσή τους. Το μόνο κοινό στοιχείο υποτίμησης τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των γονέων αφορά την υποτίμηση του ποσοστού των μαθητών που συνάντησαν πρόσωπα από σύναψη γνωριμιών μέσω Ιντερνέτ (σελ. 109).
- Οι γονείς τείνουν να συνδυάζουν περισσότερο με την χρήση του Ιντερνέτ με ότι ανήκει στην σφαίρα της εκπαίδευσης ή της αυτό-εκπαίδευσης, θεωρώντας ότι πρόκειται για ένα σημαντικό επαγγελματικό βοήθημα. Οι εκπαιδευτικοί αντίθετα μάλλον υπερβάλλουν ως προς την εξωσχολική χρήση του (σελ.104).
- Οι θέσεις των εκπαιδευτικών «ακραιοποιούνται»: *ως προς τις προτιμήσεις τους στα Μ.Μ.Ε., θεωρούν τους μαθητές ως μια πιο κατασταλαγμένη ομάδα απ'ότι είναι στην πραγματικότητα, αποδίδοντάς τους ομοιογένεια.* Τείνουν όμως, με τον τρόπο αυτό, να υπερκεράσουν την πολυμορφία της εικόνας που αποδίδουν για τον εαυτό τους οι ίδιοι οι μαθητές ενώ φαίνονται να ενισχύουν την ομοιομορφία και την συμμόρφωση(σελ.103).

- *Οι εκπαιδευτικοί φαίνονται να υποθέτουν μια πολύ πιο διαδεδομένη ΠΧΙ απ' ότι οι απαντήσεις των μαθητών/μαθητριών αφήνουν να εννοηθεί. Ωστόσο η Π.Χ.Ι. είναι ένα οικιακό σύνδρομο, γεγονός που διαφαίνεται από την γνώμη των γονέων που βρίσκεται πιο κοντά στις απαντήσεις των παιδιών (σελ.110).*
- *Κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων: νομίζουν ότι τα παιδιά είναι περισσότερο συνειδητοποιημένα απ'ότι τα ίδια ισχυρίζονται, ως προς τον κίνδυνο σύγχυσης μεταξύ εικονικής και πραγματικής ζωής (σελ.106). Υποτιμούν το αισθητήριο των μαθητών σχετικά με την γνώση και την δυνατότητα προστασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Οι απαντήσεις τους δείχνουν να μην έχουν συνειδητοποιήσει ότι όσο αφορά τα πιστεύω και τις προτιμήσεις τους, οι μαθητές δείχνουν ευάλωτοι, έτοιμοι να αποκαλύψουν ευαίσθητα δεδομένα και να εκτεθούν σε κινδύνους (σελ. 107).*
- *Ως προς την Ζώνη Δειγματοληψίας αξίζει να σημειώσουμε ότι στην Ζώνη 3 διαφαίνεται κάποια υποτίμηση για το Σχολείο ως πρόσβαση στο Ιντερνέτ τόσο από γονείς όσο και από εκπαιδευτικούς, γεγονός που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη σε σχέση με τις γενικότερες δυσκολίες πρόσβασης / έλλειψης υποδομών που υπάρχουν στην επαρχία (σελ.113).*

Β' ΜΕΡΟΣ:

Καταγραφή-Διερεύνηση Στοιχείων και απόψεων 12 Αρμόδιων Φορέων & Υπηρεσιών

Συμπεράσματα & Προτάσεις

(όπως προκύπτουν από τα στοιχεία και τις απόψεις των 12 φορέων και υπηρεσιών που ρωτήθηκαν)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

Το Διαδίκτυο θα θεωρηθεί, πιθανώς, η μεγαλύτερη τεχνολογική αλλά και κοινωνικοοικονομική επανάσταση με την οποία έκλεισε ο 20ος αιώνας και ξεκίνησε ο 21ος. Σχεδόν όλες οι πλευρές της ζωής και οι κοινωνικές κατηγορίες επηρεάζονται από τις λειτουργίες του. Τα οφέλη είναι πολλά και μεγάλα, χωρίς όμως να λείπουν και οι αρνητικές συνέπειες, όπως και οι κίνδυνοι από την άκριτη και ανεξέλεγκτη χρήση του. Κι αν όλα αυτά ισχύουν για τα ενήλικα και μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη της κοινωνίας, οι δυνατότητες και οι απειλές που εμπεριέχει το Ίντερνετ γίνονται ακόμη πιο κρίσιμες και καθοριστικές για τα παιδιά και τους νέους, τουλάχιστον μέχρι την ενηλικίωσή τους, στα 18.

Με το σκεπτικό αυτό, η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στο εάν και κατά πόσον οι νέοι της χώρας μας, που βρίσκονται στην ηλικία έως τα 18, κάνουν δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, είτε αυτό αφορά τις σχολικές υποχρεώσεις τους, είτε, ακόμη περισσότερο, τις εξωσχολικές δραστηριότητές τους. Επιπρόσθετα, οι ηλικίες αυτές –αλλά ακόμη και τα άτομα έως τουλάχιστον τα 25- δεν επηρεάζονται απλώς από τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αλλά έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει πλέον μ' αυτές. Όπως τονίζουν χαρακτηριστικά ορισμένες σχολές επικοινωνίας, οι σημερινοί νέοι αυτών των ηλικιών είναι «ιθαγενείς» (natives) στις ΤΠΕ, ενώ οι μεγαλύτεροι, όσο κι αν τις χρησιμοποιούν, θα παραμένουν «μετανάστες» (immigrants) σε τούτες.

Σε οποιαδήποτε περίπτωση, μια έρευνα για το κατά πόσο οι νέοι έως τα 18 κάνουν δημιουργική και ασφαλή χρήση του Ίντερνετ μεταβάλλεται αναπόφευκτα και σε έρευνα για το πώς λειτουργεί μια ολόκληρη κοινωνία/χώρα σε σχέση με το Διαδίκτυο. Διευρευνώντας, επίσης, το εάν χρησιμοποιείται το Ίντερνετ στα πλαίσια του σχολείου (εντός και εκτός των μαθημάτων), αναγκαστικά η έρευνα έρχεται

αντιμέτωπη με ευρύτερα ζητήματα και προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης (τουλάχιστον της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας). Αυτές οι κατευθύνσεις και ένα ανάλογο πλαίσιο προέκυψαν, πάντως, από τις απαντήσεις που έδωσαν οι εκπρόσωποι των 12 σχετικών με το ζήτημα φορέων και υπηρεσιών που προσέγγισε η έρευνα.

Ο τρόπος που μπορούν να ομαδοποιηθούν συμπεράσματα και προτάσεις που προκύπτουν από τις απαντήσεις τους είναι ο εξής: Καταρχήν διαμορφώνεται μια ομάδα θέσεων που επιδιώκει να αποσαφηνίσει τι μπορεί να θεωρηθεί «δημιουργική» και «ασφαλής» χρήση του Διαδικτύου. Εν συνεχεία προκύπτουν μια σειρά από στοιχεία και γνώμες για το πώς λειτουργούν τα παιδιά με το Ιντερνετ στο πλαίσιο της κοινωνίας μας όπως είναι σήμερα και με βάση τις δυνατότητες και αδυναμίες που έχουν το ελληνικό σχολείο, οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς αλλά και ο γενικότερος τρόπος ζωής στην Ελλάδα. Μια επόμενη κατηγορία συμπερασμάτων αφορά το τι κάνουν η επίσημη πολιτεία και το εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου από τα παιδιά και διατυπώνονται προτάσεις για ορισμένη βελτίωση της κατάστασης. Στη συνέχεια υπάρχουν ομαδοποιήσεις απόψεων για το πώς λειτουργούν οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, ενώ αναδεικνύονται και ιδέες για το τι μπορούν να κάνουν καλύτερα και οι δύο αυτές πλευρές. Τέλος, αναφέρονται κρίσεις για το ρόλο που μπορούν να παίξουν ως προς το θέμα άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς και θεσμοί, όπως είναι οι παροχείς Ιντερνετ, ΜΚΟ που ασχολούνται με τη χρήση του Διαδικτύου, οργανισμοί που προωθούν την ενημέρωση για ζητήματα ασφάλειας και, βέβαια, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

ΠΟΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ;

Ρωτώντας η έρευνα τους φορείς για το κατά πόσο τα παιδιά και οι νέοι χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο με τρόπο αρκούντως «δημιουργικό», βασίστηκε στην υπόθεση ότι όλοι διαθέτουν ένα μίνιμουμ κοινών αντιλήψεων περί αυτού του θέματος. Ωστόσο, η έννοια της δημιουργικότητας ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα δεν είναι ευνόητη, αν και η ερώτηση συμπεριέλαβε μια σειρά από επεξηγήσεις και παραδείγματα (αξιοποίησή του για μορφωτικούς, εκπαιδευτικούς σκοπούς, παιχνίδια αύξησης επιδεξιότητων, θετική ανάπτυξη κοινωνικότητας και όχι χρήση για απλή ψυχαγωγία, παιχνίδια «ανταγωνισμού», «μάχης», «προσομοιώσεων», υιοθέτηση αντικοινωνικών ή και παραβατικών στάσεων κλπ.). Πάντως, όλοι οι φορείς συμφώνησαν ότι το Διαδίκτυο, αποτελεί το μεγαλύτερο, ταχύτερο, και πιο άμεσο Μέσο ενημέρωσης, επικοινωνίας, πληροφόρησης και ψυχαγωγίας στην εποχή μας και ιδιαίτερα για τις ηλικιακές κατηγορίες έως τα 18. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, η «δημιουργικότητα» έγινε κοινά αποδεκτό ότι έχει να κάνει κυρίως με αξιοποίηση του Ιντερνετ για μορφωτικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς –εντός και εκτός του σχολείου- χωρίς να παραγνωριστεί το γεγονός ότι και η ψυχαγωγική χρήση του Διαδικτύου συχνά εμπεριέχει και στοιχεία «δημιουργικής» αξιοποίησης, όπως υπογράμμισαν ορισμένοι απαντώντες.

Είναι ιδιαίτερης σημασίας, πάντως, η διαπίστωση μερικών ότι οι νέοι θα χρησιμοποιήσουν το Διαδίκτυο τόσο δημιουργικά, όσο δημιουργικά έχουν μάθει να κινούνται γενικότερα στη ζωή τους. Διότι, πράγματι, ένα παιδί ή ένας νέος, που του έχει καλλιεργηθεί από το σχολείο και το σπίτι του η διάθεση για μάθηση, ενημέρωση και αναζήτηση σε οποιονδήποτε τομέα, θα βρει στο Διαδίκτυο μεγάλο πλούτο

γνώσεων και πληροφοριών. Εάν πάλι δεν έχει αναπτύξει τη δημιουργικότητά του με πιο «παραδοσιακά» μέσα, τότε δεν είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποιήσει «δημιουργικά» ούτε το Διαδίκτυο. Ωστόσο, επειδή και η φύση ενός Μέσου παίζει ένα ρόλο για τη χρήση του, η ευκολία και η ευχαρίστηση που προσφέρει το Ιντερνετ μπορεί να ενεργοποιήσουν κάποιες κατηγορίες νέων στο να εκδηλώσουν μια δημιουργικότητα που ίσως δεν εκδήλωναν με άλλους τρόπους.

Αρκετοί, πάντως, από τους φορείς παραδέχθηκαν ότι οι νέοι, καθώς γοητεύονται από τις μόδες, το διαφορετικό και, ασφαλώς τη διασκέδαση, είναι αναπόφευκτο να ενδιαφέρονται περισσότερο για αυτές τις κατηγορίες και λιγότερο για τη χρήση του Διαδικτύου για σκοπούς μορφωτικούς και εκπαιδευτικούς. Και όπως σωστά προτείνεται από ορισμένους, οφείλουμε να κατανοήσουμε αυτή την πραγματικότητα, όπως και το ότι δεν έχει νόημα να τους κατηγορούμε γιατί εμφανίζουν αυτή τη «φυσική» προτίμηση. Παρά ταύτα, εκείνο που μένει είναι να προσπαθούμε να τους ενημερώνουμε για όλες τις δυνατότητες δημιουργικής και επιμορφωτικής ενασχόλησης που προσφέρει ο παγκόσμιος ιστός. Και όπως επίσης τονίζουν ορισμένοι από τους απαντώντες, συνεχώς δημιουργούνται ολοένα και περισσότερα, αξιόλογα, ελληνικού και ξενόγλωσσου περιεχομένου sites και έτσι διευρύνονται διαρκώς οι επιλογές που έχουν στη διάθεσή τους τα παιδιά.

Όλα αυτά, βεβαίως, μπορούν να συνυπάρξουν και να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα εφόσον ισχύσουν ορισμένοι όροι και όρια. Επ' αυτού είναι σημαντική η διαπίστωση -ιδιαίτερα των φορέων που σχετίζονται με την εκπαίδευση- ότι η ενασχόληση των παιδιών/νέων με το Διαδίκτυο είναι συχνά υπερβολική. Το γεγονός αυτό, σύμφωνα με πολλές παιδοψυχολογικές απόψεις/θεωρίες, δεν επιτρέπει την ομαλή και ισόρροπη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών, και ιδίως στους τομείς της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης τους, καθώς και σε ό,τι αφορά τα ζητήματα σωματικής/αισθησιοκινητικής ανάπτυξης. Ο εν λόγω προβληματισμός θέλει τις αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργούνται σ' αυτούς τους τομείς να φθάνουν έως και να αντισταθμίζουν τα οφέλη που προκύπτουν για τα παιδιά από τη χρήση του Διαδικτύου στο επίπεδο των γνώσεων. Επιπλέον, ο φορέας που εκπροσωπεί τους Έλληνες γονείς, σωστά υπενθυμίζει ότι τα παιδιά εξακολουθούν να έχουν ανάγκη να μαθαίνουν όχι μόνο μέσα από μια οθόνη, αλλά και με όλες τις αισθήσεις τους. Τέλος, ο ίδιος φορέας επισημαίνει έναν άλλο κίνδυνο: μέσα από μια περιορισμένη, τυπική και μονόπλευρα τεχνολογική εξοικείωση με τον Η/Υ και το Διαδίκτυο, τα παιδιά να αποκτήσουν μόνο όσες γνώσεις χρειάζονται για να χειρίζονται ποντίκια και πληκτρολόγια, οδηγούμενα να συσσωρεύουν και όχι να αξιολογούν πληροφορίες. Σε μια τέτοια περίπτωση το αποτέλεσμα μπορεί να είναι η επικράτηση μιας γενικευμένης «ψηφιακής ημιμάθειας».

ΠΟΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ;

Εάν το θέμα της δημιουργικής ενασχόλησης των παιδιών/νέων με το Διαδίκτυο παραπέμπει και σε απαντήσεις οι οποίες εμπλέκουν, αναπόφευκτα, φιλοσοφικές και ιδεολογικές απόψεις, ψυχολογικές θεωρίες κλπ., το ζήτημα της ασφαλούς χρήσης του είναι πολύ πιο συγκεκριμένο και μετρήσιμο.

Όπως σημειώνουν οι περισσότεροι φορείς, οι νέοι έχουν την τάση της αναζήτησης και ως εκ τούτου είναι αναπόφευκτο να πλοηγηθούν και σε ακατάλληλο περιεχόμενο

του Ιντερνετ, από το οποίο βρίσκεται ο σημερινός κυβερνοχώρος. Επιπλέον, η επαφή των παιδιών με συγκεκριμένες ιστοσελίδες, sites κοινωνικής συναναστροφής, συνομιλίες με άτομα μέσω chats κλπ. μπορεί να τα οδηγήσει να υποστούν εκμετάλλευση, βία ή, αντιστρόφως, να υιοθετήσουν τα ίδια μια αντικοινωνική έως και παραβατική συμπεριφορά.

Σύμφωνα με τους αρμόδιους φορείς για θέματα ασφάλειας του Διαδικτύου καθώς και τις ειδικές υπηρεσίες της ΕΛΑΣ, τα σπουδαιότερα προβλήματα αφορούν την άγνοια των περισσότερων ανήλικων χρηστών ως προς την προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων τους όταν συνδέονται με τον παγκόσμιο ιστό. Σοβαρή μορφή ηλεκτρονικής παρενόχλησης είναι επίσης η διάδοση του αποκαλούμενου «happy slapping» (Βλ. στο Δ. Μέρος: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ-ΑΠΟΨΕΙΣ-ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ), ενώ μεγάλοι είναι και οι κίνδυνοι προσβολής των υπολογιστών από επιβλαβές λογισμικό (ιοί, Spam, malware), συνήθως μέσω αρχείων που κατεβάζουν οι χρήστες από το Διαδίκτυο. Στην κατηγορία των βασικών προβλημάτων ασφάλειας και παραβατικών συμπεριφορών για τους νεαρούς χρήστες του Διαδικτύου αναφέρονται, επίσης, η σύναψη ηλεκτρονικών οικονομικών συναλλαγών χωρίς τη γνώση των γονέων/κηδεμόνων και το πειρατικό κατέβασμα αρχείων. Τέλος, διαστάσεις έχει λάβει μεταξύ των ανήλικων χρηστών διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα το λεγόμενο grooming (επιτήδριοι που μπαίνουν σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης προσποιούμενοι ότι είναι παιδιά για να προσεγγίσουν ανήλικους, να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους και να κατορθώσουν να τους συναντήσουν προσωπικά με σκοπό την σεξουαλική ή άλλη εκμετάλλευση).

Πόση επίγνωση υπάρχει για όλα αυτά στα παιδιά/χρήστες του Ιντερνετ και ποιός έχει την ευθύνη για να την αναπτύξει; Για ορισμένους από τους φορείς που απάντησαν, η δημιουργία επίγνωσης στα παιδιά για ασφαλή χρήση του Διαδικτύου είναι θέμα διαρκούς ενημέρωσης από το σχολείο και το σπίτι και για το λόγο αυτό οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς πρέπει συνεχώς να επαγρυπνούν και να ενημερώνουν τα παιδιά τους, αφού βεβαίως καταφέρουν να κατατοπιστούν οι ίδιοι προηγουμένως. Άλλες πάλι πλευρές συνιστούν ψυχραιμία και απομυθοποίηση του ζητήματος, αναφερόμενες στις ομοιότητες που έχει ο κόσμος του Διαδικτύου με το φυσικό κόσμο. Προτείνουν, λοιπόν, όπως διδάσκουμε στα παιδιά να μη μιλούν με αγνώστους στο δρόμο, να τα μάθουμε να κάνουν το ίδιο και στο Internet, ιδιαίτερα σ' ότι αφορά την αποκάλυψη ευαίσθητων προσωπικών πληροφοριών.

Από τα στοιχεία, πάντως, που διαθέτει ένας φορέας όπως το s@ferinternet μέσα από πανευρωπαϊκές και εθνικές έρευνες, βγαίνει το συμπέρασμα ότι τα παιδιά στην Ελλάδα έχουν σε γενικές γραμμές επίγνωση των κινδύνων που ελλοχεύουν ειδικά στις διάφορες «πλατφόρμες επικοινωνίας», αλλά πως δε γνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να προφυλαχθούν. Η δε Ελληνική Αστυνομία, από τη δική της εμπειρία, θεωρεί οι νέοι είναι αρκετά ενημερωμένοι σε θέματα που αφορούν την ασφάλεια του Διαδικτύου, αλλά οι γνώσεις τους περιορίζονται κυρίως σε τεχνικό επίπεδο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν, όμως, οι γνώμες εκπαιδευτικών φορέων, όπως των στελεχών του ΠΣΔ και των ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ., που τονίζουν ότι πολλές φορές τα παιδιά προχωρούν σε αποκάλυψη προσωπικών τους δεδομένων και σε σύναψη οικονομικών συναλλαγών στο Διαδίκτυο γνωρίζοντας σε γενικές γραμμές τους κινδύνους, αλλά οι οποίοι δεν τους απασχολούν ιδιαίτερα. Κι αυτό λόγω της φυσικής περιέργειας της ηλικίας τους, που μπορεί να τους δημιουργεί την έντονη τάση να επισκεφθούν μια ιστοσελίδα όσο πιο «τραβηγμένο» είναι το περιεχόμενό της.

Επομένως τι μπορεί να αντιπαρατεθεί στη φυσική περιέργεια των παιδιών και στη διάθεσή τους να «πάνε» κάπου στο Διαδίκτυο, ξέροντας ότι αυτό μπορεί να είναι επικίνδυνο, βλαβερό ή και παράνομο; Οι περισσότεροι φορείς απάντησαν ότι κάποιο ρόλο μπορεί να παίξει η καλή ενημέρωση από την πλευρά του σχολείου και από ευαισθητοποιημένους γονείς, ενώ μια ορισμένη χρησιμότητα έχουν και κατάλληλες πληροφοριακές καμπάνιες μέσω των ΜΜΕ. Επίσης, υπάρχουν κάποιες απαγορεύσεις που μπορούν να επιβληθούν για τη χρήση του Διαδικτύου στο σπίτι, καθώς και ηλεκτρονικά μέσα επίβλεψης των παιδιών/χρηστών που μπορούν να αξιοποιηθούν. Κανένας, όμως, από αυτούς τους τρόπους δεν είναι απολύτως αξιόπιστος από τη στιγμή που υπάρχουν και οι «φίλοι» των παιδιών για τους οποίους δεν ισχύουν τα ίδια, τα internet-café, ή άλλες συσκευές σύνδεσης με το Διαδίκτυο (κινητά, PDA, ipod) κλπ.

Έτσι, εκείνο που γίνεται απαραίτητο -και συνάμα ευρύτερο και δύσκολο- είναι η ανάπτυξη στο εκπαιδευτικό σύστημα και το σπίτι μιας κριτικής σκέψης των νέων - αλλά και όλων των πολιτών- ως προς το Διαδίκτυο και γενικότερα τις ΤΠΕ και τα ΜΜΕ. Σ' αυτό μπορεί να βοηθήσει η εισαγωγή στο σχολείο αλλά και στην ενημέρωση/κατάρτιση ευρύτερα της κοινωνίας, της λεγόμενης «Αγωγής στα Μ.Μ.Ε.» (media literacy). Πρόκειται για ένα νέο μορφωτικό αντικείμενο το οποίο σ' ορισμένες αναπτυγμένες χώρες έχει τα τελευταία χρόνια ενσωματωθεί ως μάθημα στο πλαίσιο του σχολείου, από την προσχολική ηλικία μέχρι και το Λύκειο. Και βασικός στόχος του δεν είναι απλά η «προστασία» από τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργούνται από την άκριτη χρήση των ηλεκτρονικών ΜΜΕ, αλλά αντίθετα, η κριτική και δημιουργική χρήση τους.

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ;

Πριν αναφερθούν τα συμπεράσματα για το τι κάνουν στην πραγματικότητα τα παιδιά με το Ιντερνετ, με βάση τις απόψεις των ερωτηθέντων φορέων, πρέπει να σημειωθούν ορισμένα στοιχεία που δίνουν οι ίδιοι φορείς για το τι κάνει ευρύτερα η ελληνική κοινωνία με το Διαδίκτυο.

Έτσι, παιδιά και νέοι λειτουργούν σε μια χώρα όπου η διείσδυση του Ιντερνετ στο σύνολο του πληθυσμού ανέρχεται ακόμη στο 26%. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά πιο χαμηλό από το αντίστοιχο στις περισσότερες από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Για τις λίγο μεγαλύτερες ηλικίες από τις εξεταζόμενες στην έρευνα (18-24) το ποσοστό αυτό είναι 65%, ενώ για τις ηλικίες 25-34 πέφτει στο 45%. Όμως, πρόκειται και πάλι για ποσοστά κάτω του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Η εικόνα ολοκληρώνεται με στοιχεία της Eurostat (Ιούνιος 2006) που αναφέρουν ότι το 65% του Ελληνικού πληθυσμού ηλικίας μεταξύ 16 και 74 ετών δεν είχε καμία γνώση της πληροφορικής και της γενικότερης χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Περισσότερα στοιχεία αναφέρονται στο «1. Μέρος: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ-ΑΠΟΨΕΙΣ-ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ» και τα οποία δείχνουν ότι οι πιο δραστήριες ηλικιακές ομάδες που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο στην Ελλάδα είναι αυτές των 16-36 ετών (70% των χρηστών), πως υπερισχύουν οι άνδρες χρήστες των γυναικών (60%-40% αλλά με τις τελευταίες να αυξάνονται) και πως την μεγαλύτερη χρήση κάνουν μεσοστρώματα με ανώτερη και μεσαία μόρφωση.

Ωστόσο, με βάση το σύνολο αυτών των στοιχείων προκύπτει ότι μεγάλο ποσοστό της ελληνικής κοινωνίας κινείται σε όρια «ψηφιακού αναλφαβητισμού». Αυτό λειτουργεί ως αποτέλεσμα και συνάμα ως αίτιο για το ότι η Ελλάδα δε διαθέτει μια διαδεδομένη «κουλτούρα» σε σχέση με το Διαδίκτυο και τους Η/Υ, η οποία συναντάται σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Στο γεγονός τούτο συμβάλλει και η περιορισμένη προς το παρόν διείσδυση των ευρυζωνικών υπηρεσιών στη χώρα μας, αλλά και η μικρή προσφορά υπηρεσιών μέσω Ιντερνετ στους πολίτες από το κράτος. Όπως και να έχει, πάντως, οι χαμηλές αυτές επιδόσεις των ΤΠΕ στην Ελλάδα χαρακτηρίζουν και επηρεάζουν αρνητικά εκείνους τους συντελεστές (πολιτεία/σχολείο, εκπαιδευτικοί, γονείς) που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τα παιδιά και τους νέους για μια δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου. Τα δε ελληνόπουλα, βρίσκονται αντιμέτωπα με τον παγκόσμιο ιστό και τις ΤΠΕ μέσα σε ένα τέτοιο γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο.

Ωστόσο, η φυσική περιέργεια, οι επιδεξιότητες που αποκτούν με «δικούς τους τρόπους» και η ανάγκη επικοινωνίας, οδηγούν πολλά παιδιά/νέους και της χώρας μας να χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό το Διαδίκτυο, να βρίσκουν τρόπους να επικοινωνούν με πρόσωπα από όλον τον κόσμο και να ενημερώνονται από αντισυμβατικές πηγές ενημέρωσης (blogs, forum κ.α.). Το ζήτημα είναι κατά πόσο οι κατηγορίες αυτές, χωρίς έλεγχο, καθοδήγηση και σύνδεση του Διαδικτύου με τις σχολικές τους ασχολίες, μπορούν να κάνουν «δημιουργική» χρήση του Ιντερνετ (με τις έννοιες που προσδιορίστηκαν παραπάνω), αλλά και να κινούνται με ασφάλεια στον κυβερνοχώρο (όπως επίσης προσδιορίστηκε πριν).

Σε ότι αφορά την περιορισμένη ακόμη σύνδεση του Διαδικτύου με το σχολείο τους και τα μαθήματά τους, οι κατηγορίες αυτές προτιμούν να χρησιμοποιούν για τις εργασίες τους το Ιντερνετ σε σχέση με τις έντυπες εγκυκλοπαίδειες. Κι αυτό διότι, θεωρούν, πως οι πληροφορίες στο Διαδίκτυο ανανεώνονται πιο γρήγορα και προωθούν πολλές και διαφορετικές πηγές και απόψεις για ένα θέμα. Το ζήτημα του κατά πόσον πληροφορίες από τέτοιες πηγές είναι επαρκώς έγκυρες δεν τους απασχολεί, μια και δεν απασχολεί όσο θα έπρεπε ούτε τους μεγαλύτερους. Αναφορικά, επίσης, με τα θέματα ασφάλειας, κατεγράφησαν πριν (βλ. «*Ποιά Ασφάλεια*») στοιχεία από πανευρωπαϊκές και εθνικές έρευνες που δείχνουν ότι τα ελληνόπουλα έχουν μια επίγνωση των κινδύνων που ελλοχεύουν σε ιστοσελίδες και πλατφόρμες επικοινωνίας, αλλά δε γνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να προφυλαχθούν. Επιπλέον, οι εκπρόσωποι των φορέων για Ασφαλές Ιντερνετ αναφέρουν πως όταν μιλούν σε παιδιά στην Ελλάδα βλέπουν ότι θεωρούν πως γνωρίζουν τα θέματα ασφάλειας στο Διαδίκτυο, και πως δεν πιστεύουν ότι αυτά μπορούν να πέσουν θύματα. Όταν, όμως, οι εκπρόσωποι τους παραθέτουν παραδείγματα παιδιών που αντιμετώπισαν προβλήματα στο Διαδίκτυο, ανακαλύπτουν ότι αυτά δε ξέρουν σε βάθος τα προβλήματα.

Αρκετοί φορείς τονίζουν τη μείωση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών στην Ελλάδα, εξαιτίας των πολλών σχολικών και εξωσχολικών υποχρεώσεων. Στο πλαίσιο αυτό είναι ακόμη πιο δύσκολο να υπάρχει μια ισορροπημένη ενασχόληση των παιδιών/νέων με το Διαδίκτυο από πλευράς χρόνου και σε σχέση με άλλες υποχρεώσεις και δραστηριότητες, ζήτημα που θέτει μια άλλη ερώτηση της έρευνας. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό μ' ένα αστικό περιβάλλον που στις ελληνικές πόλεις δεν προσφέρει πολλές δυνατότητες δραστηριοποίησης σε εξωτερικούς χώρους, δημιουργεί συνθήκες άνισης κατανομής του χρόνου που αφιερώνεται στη χρήση του Internet και εκείνου που αφιερώνεται στις σχολικές υποχρεώσεις και άλλες

δραστηριότητες, με την πλάστιγγα να γέρνει υπέρ του Διαδικτύου, όπως οξυδερκώς σημειώνει η Ένωση Ελλήνων Χρηστών Internet.

Επιπλέον, όπως φαίνεται, μεγάλο ποσοστό του χρόνου που καταναλώνουν παιδιά και νέοι στο Διαδίκτυο αφιερώνεται σε «συμμετοχές» τους σε πλατφόρμες επικοινωνίας, site κοινωνικής συναναστροφής και εικονικές «κοινότητες». Αυτό, όπως σημειώνουν ορισμένοι φορείς, έχει να κάνει και με τη μείωση των διαπροσωπικών σχέσεων στην πραγματική ζωή. Τέλος, ως προς το φαινόμενο της εύκολης δημοσιοποίησης ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σε τέτοια sites, οι φορείς δίνουν δύο εξηγήσεις: αφενός υπάρχει μια τέτοια «μόδα» διεθνώς αφετέρου, αρκετοί νέοι έχουν διαμορφώσει την κοινωνική πεποίθηση –σε μεγάλο βαθμό λόγω ΜΜΕ- ότι μόνο μέσω της δημοσιότητας, ακόμη και τέτοιου τύπου, μπορούν να γίνουν «διάσημοι» και άρα «πετυχημένοι».

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Η εκπαίδευση είναι το κατεξοχήν πεδίο όπου η επίσημη πολιτεία μπορεί να παρέμβει και να επηρεάσει τα παιδιά/νέους για μια δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου. Σύμφωνα με τους περισσότερους φορείς που ρωτήθηκαν, η ελληνική Πολιτεία έχει μεν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα και χρησιμότητα του Διαδικτύου στην εκπαίδευση, δημιουργώντας σχετικές υποδομές και προγράμματα. Ωστόσο, οι περισσότεροι, επίσης, φορείς θεωρούν ότι υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και μεγάλα περιθώρια για περαιτέρω ενσωμάτωση της χρήσης του Διαδικτύου εντός και εκτός των σχολικών αιθουσών, καθώς επίσης και για ευαισθητοποίηση των μαθητών σε θέματα ασφάλειας.

Επιπλέον, μια έρευνα «για τη δημιουργική και ασφαλή χρήση του Internet από παιδιά και νέους» δεν μπορεί να αποκοπεί από το γενικότερο εκπαιδευτικό σύστημα και τα προβλήματά του. Δεν είναι, έτσι, τυχαίο ότι τα τελευταία χρόνια όλες οι μεταρρυθμίσεις που εξαγγέλλονται για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση συσχετίζουν την αναβάθμιση του σχολείου με τη σύνδεση του με το Διαδίκτυο και την ανάπτυξη σ' αυτό της πληροφορικής, όπως υπογραμμίζει και η ΑΣΓΜΕ. Βάση φαίνεται να έχει επίσης σχόλιο της ΑΣΓΜΕ, σύμφωνα με το οποίο «ο τρόπος που εισήχθη μέχρι τώρα ο υπολογιστής στα σχολεία λειτούργησε και ως καταλύτης για να αποκαλυφθούν ανεπάρκειες του υπάρχοντος συστήματος, όπως είναι οι χαμηλές δημόσιες δαπάνες για την παιδεία, η παραπαιδεία και η εμπορευματοποίηση σε μεγάλο βαθμό των σπουδών».

Ομως, εκτός από απ' όλες αυτές τις διαπιστώσεις, καθώς και τις ανάγκες που υποδείχθηκαν για μεγαλύτερη εισαγωγή των μαθημάτων πληροφορικής στις τάξεις, την ίδρυση νέων εργαστηρίων, τη βελτίωση του εξοπλισμού, την επιμόρφωση εκπαιδευτικών κλπ., προέκυψε από τις τοποθετήσεις των διάφορων φορέων ένα νέο και ίσως κρισιμότερο ερώτημα: ο τρόπος που λειτουργεί το σημερινό ελληνικό σχολείο, με μεθόδους διδασκαλίας και πρόγραμμα μαθημάτων που έχουν πολλά στοιχεία αναχρονισμού, με μια γραφειοκρατική αντίληψη για διεκπεραίωση της ύλης, με την καλλιέργεια χρησιμοθηρικής λογικής στους μαθητές για τα μαθήματα, τις εργασίες, τους βαθμούς και τις εξετάσεις, με τις διεκδικήσεις των εκπαιδευτικών που συνήθως περιορίζονται σε «συντεχνιακά θέματα», με τους έλληνες γονείς στην πραγματικότητα να μη μετέχουν στη σχολική κοινότητα, μπορεί ο τρόπος αυτός να

δώσει χώρο στο καινοτομικό πνεύμα και τις νέες μεθόδους μάθησης που θα συνεπαγόταν η ευρύτερη χρήση του Διαδικτύου και των Η/Υ στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση;

Η απάντηση είναι πως όλες τούτες οι ανεπάρκειες κάνουν δύσκολο το συνδυασμό των καινοτομιών που φέρει το Διαδίκτυο και οι ΤΠΕ με το συνολικό σύστημα. Ωστόσο, όπως ίσως συμβαίνει και ευρύτερα με την ελληνική κοινωνία, το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας διαθέτει αρκετές «νησίδες» καινοτομιών, πρωτοβουλιών και πετυχημένων εφαρμογών των ΤΠΕ. Πλην του μαθήματος της Πληροφορικής, που έχει εισαχθεί από χρόνια ως υποχρεωτικό στο Γυμνάσιο, ως προαιρετικό στο Λύκειο και ως επιπρόσθετο στο ολοήμερο Δημοτικό –και το οποίο μάθημα επικρίνεται ως ανεπαρκές από αρκετές πλευρές- έχουν επίσης εδώ και ορισμένα χρόνια δημιουργηθεί τα ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ. και το ΠΣΔ (βλ. ΣΤ..ΜΕΡΟΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ). Ακόμη, γίνεται επιμόρφωση στις ΤΠΕ σημαντικού αριθμού εκπαιδευτικών (αν και για τον τρόπο υλοποίησης ασκείται κριτική από αρκετές πλευρές -βλ. κεφάλαιο «Οι εκπαιδευτικοί»), όλα τα νέα διδακτικά βιβλία περιλαμβάνουν και διαδικτυακές πηγές, ενώ σε μια συναφή δράση που αφορά το εκπαιδευτικό στάδιο μετά το Λύκειο, η Πολιτεία δημιούργησε το «Πρόγραμμα Δίοδος» για φτηνή πρόσβαση των φοιτητών στο Διαδίκτυο και άρχισε να επιδοτεί την αγορά laptop από τους αριστούχους. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι αρκετοί εκπαιδευτικοί, επωφελούμενοι αυτών των δυνατοτήτων, παίρνουν και οι ίδιοι πρωτοβουλίες και δημιουργούν πολύ ενδιαφέροντα sites για τα σχολεία τους, αναμειγνύονται σε προγράμματα και δράσεις γύρω από τις ΤΠΕ κλπ.

Ύστερα απ' όλα αυτά, ορισμένοι από τους απαντώντες (όπως στελέχη του ΠΣΔ) θεωρούν ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχει σημαντική πρόοδος σε ότι αφορά τους ανθρώπινους πόρους και τις υποδομές, η οποία όμως θα αρχίζει να δείχνει τα αποτελέσματά της στα επόμενα δύο χρόνια. Γι' αυτό υπογραμμίζουν ότι είναι σημαντικό να ενσωματωθεί η χρήση του Διαδικτύου στα σχολεία στο μέγιστο βαθμό μέσα στο συγκεκριμένο διάστημα. Σύμφωνα, όμως, με την άποψη στελεχών των ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ. (Κέντρων Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών που επίσης μετέχουν στο ΠΣΔ), τα σχολεία Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας εξακολουθούν να βασίζονται στην «παραδοσιακή» μέθοδο διδασκαλίας και δύσκολα θα την αλλάξουν. Τα ίδια στελέχη διευκρινίζουν, βέβαια, ότι το Διαδίκτυο θα μπορούσε να συνεισφέρει σημαντικά σε ορισμένους τομείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας, χωρίς αυτό να σημαίνει και ότι είναι αναγκαίο στη διδασκαλία όλων των μαθημάτων.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σε ότι αφορά προτάσεις που θα μπορούσαν να βελτιώσουν στο ορατό μέλλον τη δημιουργική και ασφαλή ενασχόληση των παιδιών με το Διαδίκτυο στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος, διατυπώνονται αρκετές και ρεαλιστικές από τους φορείς:

- Οι περισσότεροι φορείς που έχουν σχέση με την εκπαίδευση θεωρούν ότι αν σε κάθε σχολικό μάθημα γινόταν υποχρεωτική η παράδοση μιας ομαδικής - και όχι μόνο ατομικής- εργασίας, που θα απαιτεί την αναζήτηση πληροφοριών μέσω του Διαδικτύου, θα βοηθούσε τους νέους να αναπτύξουν μια

δημιουργική σχέση με τον παγκόσμιο ιστό στα πλαίσια των σχολικών καθηκόντων τους αλλά και πέραν αυτών.

- Μεγάλη πρόοδος θα ήταν, επίσης, αν το ΥΠΕΠΘ θα μπορούσε σταδιακά να βάλει σε κάθε τάξη όλων των σχολείων 1 Η/Υ που θα είναι συνδεδεμένος στο Ιντερνετ και ο οποίος θα χρησιμοποιείται από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς για την εύρεση πληροφοριών από το Διαδίκτυο κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας.
- Σημαντική θεωρείται από ορισμένες πλευρές η αξιοποίηση των Η/Υ και του Διαδικτύου στο πλαίσιο μιας διαθεματικής προσέγγισης των ποικίλων γνωστικών αντικειμένων και χωρίς κατακερματισμένη χρήση των Μέσων ανά γνωστικό αντικείμενο.
- Οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, υπογραμμίζοντας τη διαρκή μείωση της ηλικίας των παιδιών που ασχολούνται με τον Η/Υ και το Διαδίκτυο, θέτουν το θέμα της ένταξης μαθήματος χρήσης υπολογιστή στο κανονικό ωρολόγιο πρόγραμμα για τις Δ', Ε' & ΣΤ' τάξεις του δημοτικού σχολείου και όχι μόνο στο πρόγραμμα του Ολοήμερου Δημοτικού.
- Μια κοινωνική οργάνωση όπως η ΕΕΧΙ ζητά μείωση του κόστους παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου σε συνδυασμό με αύξηση των ταχυτήτων που διατίθενται στους χρήστες, εκσυγχρονισμό του Δικτύου πανελλαδικά και αύξηση των σημείων ασύρματης πρόσβασης σε όλη την περιφέρεια. Θέτει επίσης θέμα επιδότησης της αγοράς προσωπικού υπολογιστή σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, φοιτητές, μαθητές κτλ., ενίσχυσης των δημόσιων υπηρεσιών που προσφέρονται στους πολίτες στο Διαδίκτυο και ενημέρωσης του καταναλωτή για τις ευκολίες που παρέχει το Διαδίκτυο αλλά και για τον τρόπο προστασίας του από κακόβουλες επιθέσεις.
- Τέλος, οι φορείς από το χώρο της εκπαίδευσης συμπληρώνουν ότι χρειάζεται αναβάθμιση των ταχυτήτων με τις οποίες είναι συνδεδεμένα τα περισσότερα σχολεία στο Διαδίκτυο, ένταξη των θεμάτων ασφάλειας στα μαθήματα πληροφορικής και στα σεμινάρια κατάρτισης των εκπαιδευτικών και εξέταση του ζητήματος πως μπορεί να δοθεί δωρεάν ή φθηνή παροχή σύνδεσης με το Ιντερνετ στους μαθητές και εκτός σχολείου.

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

«Οι εκπαιδευτικοί των διαφόρων ειδικοτήτων (και όχι ειδικά της Πληροφορικής) έχουν τις γνώσεις και την κατάλληλη νοοτροπία για να προτρέψουν τους μαθητές τους στη δημιουργική και ασφαλή χρήση του Διαδικτύου;» ρωτά η έρευνα. *«Έχουν οι εκπαιδευτικοί επίγνωση των προβλημάτων ασφάλειας ώστε να είναι σε θέση να ενημερώνουν και να συμβουλεύουν τα παιδιά»* επιμένει ένα επόμενο ερώτημα της.

Οι ίδιοι οι φορείς των εκπαιδευτικών απαντούν σχεδόν πλήρως αρνητικά και στα δύο ερωτήματα. Αναφέρουν, βεβαίως, ότι οι νεότεροι καθηγητές και δάσκαλοι είναι περισσότερο συμφιλωμένοι με τις ΤΠΕ, αλλά ακόμη κι αυτοί δεν έχουν επαρκείς γνώσεις για να προτρέψουν τους μαθητές μεθοδικά σε μια πράγματι δημιουργική και

ασφαλή χρήση του Διαδικτύου, καθώς και εναλλακτικών πηγών και Μέσων (π.χ. οπτικοακουστικά Μέσα). Εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση εκπαιδευτικών που οι ίδιοι είναι τακτικοί χρήστες του Διαδικτύου. Ένας φορέας μάλιστα, όπως το ΚΕΜΕΤΕ επισημαίνει ότι ορισμένες έρευνες καταγράφουν και ένα είδος «τεχνοφοβίας» ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς, ιδίως των μεγαλύτερων ηλικιών, διαπίστωση που είναι παρόμοια μ' αυτή που ισχύει και για την ευρύτερη ελληνική κοινωνία.

Αρκετοί από τους φορείς τονίζουν πως δε διευκολύνει και ο υφιστάμενος τεχνικός εξοπλισμός των σχολικών μονάδων, ο οποίος υστερεί σημαντικά σε αριθμό συσκευών, προγράμματα, ταχύτητες συνδέσεων κλπ. Π.χ. θα υπήρχε μια άλλη πραγματικότητα και παρακίνηση των εκπαιδευτικών να αλλάξουν συνήθειες και μεθόδους διδασκαλίας αν ο Η/Υ ήταν παρόν σε κάθε τάξη για δυνατότητα λήψης πληροφοριών και στοιχείων ανά πάση στιγμή. Κι αυτό με τη σειρά του θα διευκολυνόταν εάν το κάθε μάθημα αποκτούσε τη «δική» του αίθουσα, σε κάθε σχολείο και εξοπλιζόταν αναλόγως, όπως συμβαίνει με τα σχολεία των περισσότερων αναπτυγμένων χωρών.

Επιπλέον, η όποια επιμόρφωση γίνεται στους εκπαιδευτικούς για θέματα ΤΠΕ χαρακτηρίζεται από αρκετές πλευρές ως ανεπαρκής και τυπική σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες ενός εκπαιδευτικού λειτουργού. Χαρακτηριστικά η ΑΣΓΜΕ κρίνει ότι «οι εκπαιδευτικοί επιμορφώνονται στη χρήση Η/Υ ως να είναι υπάλληλοι γραφείου ή λογιστές»... Επίσης, η επιμόρφωση τους δεν ασχολείται με ερωτήματα όπως: -με ποιο τρόπο μπορούν να αξιοποιούν τους Η/Υ και το Ίντερνετ στο μάθημά τους -ποιά ισορροπία πρέπει να έχει ο συνδυασμός Η/Υ, διδασκαλίας και βιβλίων - αν οι Η/Υ πρέπει να είναι χωριστό μάθημα ή εργαλείο μάθησης σε κάθε μάθημα κλπ. Επίσης, ένας φορέας όπως η ΕΕΧΙ, που βλέπει το ζήτημα από την πλευρά της κοινωνίας, με βάση τις δικές της επισκέψεις σε σχολεία διαπιστώνει ότι οι εκπαιδευτικοί, πλην εξαιρέσεων: -εμμένουν στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας - διστάζουν να προτρέψουν τους μαθητές στην χρήση του διαδικτύου λόγω της ανόμοιας οικονομικής τους κατάστασης που μπορεί να σημαίνει έλλειψη Η/Υ στο σπίτι.

Ωστόσο, όπως και να έχει, με την αλλαγή και μόνο των σχολικών εγχειριδίων, γίνεται επιβεβλημένη η χρήση του Διαδικτύου στη διδασκαλία, αφού έχει μπει στη διδακτική διαδικασία η χρήση πηγών του. Άλλωστε, όπως αναφέρεται και στο προηγούμενο κεφάλαιο «*Η Πολιτεία-Το σχολείο*», δεν είναι πλέον λίγοι οι εκπαιδευτικοί που παίρνουν μόνοι τους την πρωτοβουλία να εισάγουν τις ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία και στο σχολικό περιβάλλον. Ωστόσο, είναι χαρακτηριστικό ότι οι συνδικαλιστικοί φορείς των εκπαιδευτικών και τα ερευνητικά κέντρα που έχουν ιδρύσει έχουν ασχοληθεί λίγο με το θέμα. Όπως διαπίστωσε η έρευνα, π.χ. ορισμένες απόψεις που διατύπωσαν με αφορμή τις απαντήσεις τους στην έρευνα, διαμορφώνονταν για πρώτη φορά στο εσωτερικό τους.

Ως προς τα θέματα της ασφάλειας του Διαδικτύου, ειδικότερα, οι απόψεις των φορέων είναι παρόμοιες με τις προηγούμενες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών, εκτός των καθηγητών πληροφορικής, δε θεωρείται πως έχει τις κατάλληλες γνώσεις για την αντιμετώπιση του ζητήματος και άρα δεν είναι σε θέση να ενημερώσει και να συμβουλευσει αρκούντως τους μαθητές. Ωστόσο, αρχίζουν να γίνονται μερικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή, περισσότερο με πρωτοβουλία ορισμένων ευαισθητοποιημένων εκπαιδευτικών και λιγότερο από τη μεριά της

πολιτείας και ενός κεντρικού εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Για το θέμα, πάντως, οι φορείς που εκπροσωπούν τους εκπαιδευτικούς υπογραμμίζουν ότι ο «χρησιμοποιητικός τρόπος» με τον οποίο είναι οργανωμένα τα μαθήματα στο σχολείο (αναλυτικό πρόγραμμα-τρόπος διδασκαλίας-εξετάσεις-βαθμοί κλπ) δεν αφήνει πολλά περιθώρια στους εκπαιδευτικούς να έχουν ικανοποιητική γνώση γύρω από το πρόβλημα της ασφάλειας, όπως και να αποκτήσουν εποικοδομητικό ρόλο για την αντιμετώπισή του.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

Η έρευνα ρώτησε τους προαναφερόμενους φορείς αν ο σημερινός «μέσος» γονέας μπορεί να παρακολουθεί (σε γενικές γραμμές) την ενασχόληση των παιδιών του με το Διαδίκτυο κι αν έχει επίγνωση των προβλημάτων ασφάλειας ώστε να είναι σε θέση να τα ελέγξει και να τα συμβουλεύσει. Με την επιφύλαξη ότι ο όρος «μέσος γονέας» είναι μια θεωρητική κατασκευή, όπως σημείωσαν ορισμένοι φορείς, σχεδόν όλοι συμφώνησαν στα εξής συμπεράσματα:

Στην ελληνική κοινωνία πολλοί γονείς, που προέρχονται κυρίως από λιγότερο εύπορα κοινωνικά στρώματα, δε διαθέτουν γνώσεις, δεξιότητες και δυνατότητες προκειμένου να εξοικειωθούν με τη χρήση των ΤΠΕ. Αυτοί οι γονείς χαρακτηρίζονται από το «ψηφιακό αναλφαριθμητισμό» που προαναφέρθηκε και οποίος είναι δύσκολο έως αδύνατο να αλλάξει στην περίπτωσή τους. Έτσι, οι εν λόγω γονείς δεν είναι σε θέση ούτε να παρακολουθούν, ούτε να ελέγχουν τα παιδιά τους, εφόσον αυτά ασχολούνται με τους Η/Υ και το Διαδίκτυο, όντας σ' ένα πλήρες «ψηφιακό χάσμα» μαζί τους. Τίθεται επίσης το ερώτημα αν δύνανται, λόγω εισοδηματικής κατάστασης αλλά και πολιτιστικού επίπεδου, να παρέχουν στα παιδιά τους υπολογιστή και σύνδεση Ιντερνετ στο σπίτι. Όπως υπέδειξαν μερικοί φορείς με στοιχεία, παρά τη μείωση του κόστους αυτών των υποδομών, αρκετά νοικοκυριά δυσκολεύονται ή αδυνατούν να τις αποκτήσουν για οικιακή χρήση.

Η έρευνα, όμως, ανέδειξε ότι ακόμη και γονείς που έχουν καλύτερο εισοδηματικό και μορφωτικό επίπεδο, και που –επιπλέον– είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες, έχουν τέτοιες υποχρεώσεις και έλλειψη χρόνου, ώστε είναι δύσκολο στην πράξη να παρακολουθούν και να ελέγχουν τα παιδιά τους κατά την ενασχόλησή τους με το Διαδίκτυο. Τέλος, ορισμένοι φορείς υπογραμμίζουν ότι συχνά παρατηρούνται και περιπτώσεις αδικαιολόγητου εφησυχασμού ή και αδιαφορίας ανάμεσα σε γονείς. Είναι αποκαλυπτικά τα στοιχεία σχετικής έρευνας του Ευρωβαρομέτρου («Safer Internet» 5/07), σύμφωνα με την οποία 3 στους 4 γονείς δεν κάθονται ποτέ με τα παιδιά τους όταν αυτά πλοηγούνται στο Διαδίκτυο, 7 στους 10 πιστεύουν ότι τα παιδιά τους δεν έχουν συναντήσει ποτέ επιβλαβές περιεχόμενο στο Ιντερνετ, ενώ το 50% των Ελλήνων γονέων δε γνωρίζει που να αναφέρει την περίπτωση παράνομου περιεχομένου.

Δικαιολογημένη ή αδικαιολόγητη, η απουσία των γονέων από μια τόσο σημαντική δραστηριότητα για τις σύγχρονες ανάγκες και συνήθειες των παιδιών, όπως είναι η ενασχόληση με το Διαδίκτυο, μπορεί να δημιουργήσει σοβαρό κενό στην ανατροφή και διαπαιδαγώγησή τους. Αντιθέτως, αρκετοί φορείς, από τους εκπαιδευτικούς, έως τους παροχείς δικτυακών υπηρεσιών και τους οργανισμούς προώθησης του Ασφαλούς Ιντερνετ τονίζουν το πόσο σπουδαίο έχει γίνει οι γονείς να περνούν χρόνο με τα παιδιά τους online και να επισκέπτονται αξιόλογες ιστοσελίδες μαζί. Όλοι αυτοί

οι φορείς υποδεικνύουν ότι η παρέμβαση των γονέων σε τούτο το επίπεδο μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να υιοθετήσουν μια σωστή χρήση του Διαδικτύου και να ανοίξουν οι ορίζοντες τους για μόρφωση, ενημέρωση και υγιή επικοινωνία. Επιπλέον, ορισμένοι φορείς αναφέρουν μια καινούργια συνιστώσα, σύμφωνα με την οποία το Ιντερνετ μπορεί να αποτελέσει μια καινούργια και διασκεδαστική οικογενειακή δραστηριότητα. Σε μια εποχή που δεν είναι πλέον εύκολες οι οικογενειακές σχέσεις και ιδίως η επικοινωνία γονιών/παιδιών, το Διαδίκτυο μπορεί να μετατραπεί σ' ένα νέο ενοποιητικό στοιχείο της οικογένειας. Π.χ. μπορεί ο πατέρας ή η μητέρα ή όλοι μαζί, παρέα με το παιδί να μουν και να χαρούν τον κόσμο του Internet, την πλοήγηση και την διαδικτυακή επικοινωνία.

Το μόνο ίσως ενθαρρυντικό σ' όλα αυτά είναι ότι οι Έλληνες γονείς αναγνωρίζουν την άγνοιά τους επί του θέματος και, σύμφωνα με την προαναφερόμενη έρευνα του «Ευρωβαρομέτρου», 9 στους 10 δηλώνουν την ανάγκη να αποκτήσουν περισσότερες πληροφορίες γύρω από τους τρόπους που μπορούν να προστατεύσουν τα παιδιά τους από τους κινδύνους του Διαδικτύου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

Εκτός από την Πολιτεία και το Σχολείο, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς, ποιοί άλλοι κοινωνικοί παράγοντες θα μπορούσαν να συμβάλλουν για μια δημιουργική και ασφαλή σχέση των παιδιών με το Διαδίκτυο, αλλά και εν γένει τις ΤΠΕ;

Στο τελευταίο αυτό θέμα που έθεσε η έρευνα, ορισμένοι φορείς σημείωσαν ότι η «δημιουργικότητα» στη σχέση των παιδιών όχι απλώς με το Διαδίκτυο αλλά γενικότερα με τις ΤΠΕ και τα ΜΜΕ της εποχής μας δεν έχει σχέση μόνο με την τεχνική τους εξοικείωση, αλλά και την ικανότητά τους να τα αντιμετωπίζουν με κριτική σκέψη. Ένα τέτοιο επίτευγμα ξεπερνά ασφαλώς τη διδασκαλία και εξοικείωση με τις ΤΠΕ και έχει να κάνει με το πώς λειτουργεί το σύνολο της Παιδείας σε μια χώρα, αλλά και το πώς έχει μάθει να σκέπτεται αυτή η ίδια η κοινωνία. Ωστόσο, προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός τέτοιου κριτικού πνεύματος μπορεί να βοηθήσει η εισαγωγή της «Παιδείας για τα ΜΜΕ» και σαν μάθημα στο σχολείο αλλά και σαν προβληματισμός και σε άλλες εκφάνσεις της ζωής (σεμινάρια σε εκπαιδευτικούς αλλά και ενδιαφερόμενους πολίτες, κινητοποίηση ΜΚΟ, ανθρώπων της τέχνης και του πνεύματος, ειδικές εκπομπές στα ΜΜΕ κλπ.). Η δε υλοποίηση μιας τέτοιας προσπάθειας δεν είναι υπόθεση μόνο του κράτους και της επαγγελματικής ενασχόλησης κάποιων, αλλά και της ανάληψης πρωτοβουλιών από πολιτιστικές κινήσεις, κινήματα πολιτών, εθελοντισμού από την πλευρά καλλιτεχνών, δημοσιογράφων, ακαδημαϊκών κλπ.

Σημαντικός μπορεί να αποβεί ο ενημερωτικός ρόλος των ΜΜΕ ειδικά σε ότι αφορά τα θέματα ασφάλειας του Διαδικτύου. Και στην Ελλάδα, όπως σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μπορούν να αναπτυχθούν καμπάνιες με σύντομα σποτ στην τηλεόραση, τους κινηματογράφους, καθώς και καταχωρήσεις στα γραπτά μέσα, που να παρακινούν το ενδιαφέρον μικρών και μεγάλων για τα θέματα ασφάλειας, όταν χρησιμοποιούν τον Η/Υ και όταν ταξιδεύουν στον παγκόσμιο ιστό. Ήδη μια περιορισμένη τέτοια εκστρατεία ξεκίνησε από τις αρχές του φθινοπώρου 2007 στη δημόσια ραδιοτηλεόραση, με τη συμμετοχή των αρμόδιων φορέων s@afinternet και Safeline.

Επιπλέον, μέχρι σήμερα τα ΜΜΕ έχουν παίξει ένα ρόλο εγρήγορσης των θεατών, ακροατών και αναγνωστών τους στον τομέα αυτό, φέρνοντας στο φως ορισμένες σοβαρές περιπτώσεις παραβίασης της ασφάλειας κατά τη χρήση του Διαδικτύου, εκμετάλλευσης παιδιών μέσω αυτού και έως και διενέργειας «ηλεκτρονικών εγκλημάτων». Όμως, όπως σημειώνουν ορισμένοι φορείς, μερικές φορές υπάρχει μια τάση μεγαλοποίησης τέτοιων προβλημάτων ασφάλειας από τα ΜΜΕ. Έτσι, εξαιτίας αρνητικά φορτισμένων ρεπορτάζ των ΜΜΕ οι γονείς φτάνουν στο σημείο να δαιμονοποιούν το Διαδίκτυο και σε κάποιες περιπτώσεις να στερούν από τα παιδιά τους ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο. Επιπλέον, με ανακριβή ρεπορτάζ υψηλών τόνων και με αδόκιμες καμπάνιες ενημέρωσης για θέματα ασφάλειας, ελλοχεύει ο κίνδυνος να γίνει διαφήμιση αντί για δυσφήμιση αυτών των αρνητικών πτυχών του Διαδικτύου

Σε ότι αφορά, επίσης, την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού στη χώρα μας γύρω από τις ΤΠΕ, καθώς και την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού γύρω από τα θέματα ασφάλειας στο Διαδίκτυο, ορισμένους ρόλους μπορούν να παίξουν και οι εταιρίες παροχής υπηρεσιών Ίντερνετ (ISPs), όπως αναγνωρίζουν και οι ίδιες. Αυτό πρώτα απ' όλα μπορεί να συμβεί με τη φθηνότερη παροχή εκ μέρους τους τέτοιων υπηρεσιών στο γενικό πληθυσμό. Επιπλέον, στα πλαίσια μιας «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης» που πρέπει να διακρίνει σύγχρονες επιχειρήσεις αυτού του είδους και μεγέθους, οι ISPs δύνανται και οι ίδιες να αναλάβουν πρωτοβουλίες επιμόρφωσης ομάδων του πληθυσμού σε θέματα ΤΠΕ και ενημέρωσής τους για τα ζητήματα ασφάλειας στη χρήση του Διαδικτύου. Ειδικά στο τελευταίο, μπορούν να παράσχουν την τεχνογνωσία αλλά και την τεχνολογική υποδομή τους για την υποστήριξη των σχετικών πληροφοριακών εκστρατειών.